

LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS IŠVADA
KLAIPĖDOS APSKRITIES ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ VIEŠŲJŲ
PIRKIMŲ PROCESUOSE

TURINYS

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI.....	3
2. KORUPCIJOS RIZIKOS VEIKSNIAI ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ VYKDYMO VEIKLOS SRITYSE.....	5
2.1. Neaiški ASPĮ diskrecija priimti sprendimą dėl viešojo pirkimo biudžeto paskelbimo.....	7
2.2. ASPĮ menkai reglamentuota rinkos tyrimo atlikimo tvarka gali sąlygoti tiekėjų konkurencijos stoką.....	9
2.3. Egzistuoja korupcijos rizika ASPĮ taikant praktiką, kai įvykdžius viešojo pirkimo procedūras yra sudaromos žodinės sutartys su tiekėjais.....	11
2.4. Galimai ne visais atvejais ASPĮ pagrįstai taikė pagreitintą viešojo pirkimo procedūrą.....	13
2.5. ASPĮ nesukurtas pakankamai efektyvus viešųjų ir privačių interesų derinimo kontrolės mechanizmas.....	15
2.6. ASPĮ egzistuoja antikorupcinis požiūriu ydingas pretenzijų nagrinėjimo mechanizmas, o taip pat nepakankamai atskirtas funkcijų vykdymas.....	17
2.7. ASPĮ tikėtina nededa pakankamai pastangų tiekėjų konkurencijos užtikrinimui tais atvejais, kai išskaidžius pirkimo objektą į dalis, pasiūlymą pateikia tik vienas tiekėjas.....	19
2.8. ASPĮ viešųjų pirkimų komisijos keitė techninę specifikaciją pagal pirkimų dalyvių prašymus.....	23
2.9. ASPĮ pirkimuose proteguojami konkretūs gamintojai ar tiekėjai, ribojama tiekėjų konkurencija, kadangi ASPĮ pirkimo sąlygose ir techninėje specifikacijoje numatyti reikalavimai identišškai sutampa su konkrečių tiekėjų teikiamais pasiūlymais.....	26
2.10. ASPĮ vykdant viešųjų pirkimų procedūras neskelbiamų derybų būdu, nevengiama situacijų kuomet yra apklausiamas tik vienas potencialus tiekėjas.....	35
3. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS).....	38
4. PASIŪLYMAI.....	41

Priedas. Atliekant korupcijos rizikos analizę įvertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija.....	44
--	----

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Korupcijos rizikos analizė VšĮ Tauragės ligoninės, VšĮ Klaipėdos universitetinės ligoninės, VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės ir VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo, vykdymo ir kontrolės veiklos srityse, atliekama pirmą kartą.

Tikslai:

1. Antikorupciniu požiūriu įvertinti subjektų veiklą analizuojamose veiklos srityse ir nustatyti korupcijos rizikos veiksniai, galinčius sudaryti prielaidas padaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus.

2. Pateikti pasiūlymus, kurie galėtų padėti mažinti ir valdyti nustatytas korupcijos rizikas, taip pat didintų korupcijos prevencijos veiksmingumą.

Uždaviniai:

1. Nustatyti teisinio reglamentavimo trūkumus, sudarančius prielaidas korupcijai pasireikšti.
2. Išanalizuoti ir nustatyti antikorupciniu požiūriu ydingas procedūras analizuojamoje veiklos srityje.

3. Pasiūlyti subjektams korupcijos rizikos veiksniai mažinančias priemones.

Objektas:

VšĮ Tauragės ligoninės, VšĮ Klaipėdos universitetinės ligoninės, VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės ir VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės veikla viešųjų pirkimų organizavimo, vykdymo ir kontrolės veiklos srityse.

Subjektas:

VšĮ Tauragės ligoninė (toliau – Tauragės ligoninė), VšĮ Klaipėdos universitetinė ligoninė (toliau – Klaipėdos universitetinė ligoninė), VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė (toliau – Respublikinė Klaipėdos ligoninė) ir VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė (toliau – Klaipėdos jūrininkų ligoninė).

Analizuotas laikotarpis:

2020 m. sausio 1 d. - 2021 m. gruodžio 31 d.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

1. Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė (analizuoti ir vertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija nurodoma pirmame priede).

2. Teisės aktų praktinio įgyvendinimo analizė.

3. Interviu metodas (subjektų darbuotojams el. paštu¹ pateikti klausimai).

¹ Informacija gauta el. paštu rokas.rimsa@stt.lt.

4. Viešai skelbiamos ir Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) tvarkomos informacijos stebėjimas, analizavimas ir vertinimas.

Atliekant korupcijos rizikos analizę išnagrinėta ir (ar) įvertinta:

1. Išvados dėl korupcijos rizikos analizės 1 priede nurodyti teisės aktai, dokumentai ir informacija.

2. Sociologinių tyrimų duomenis².

3. ASPĮ informacija patalpinta Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje.

4. Darbuotojų priežiūros ir kontrolės lygis.

5. Atliekamos veiklos ir sudaromų sandorių dokumentavimo reikalavimai.

6. Analizuojamos veiklos informacijos viešumas ir prieinamumas visuomenei.

7. Viešųjų pirkimų tarnybos, subjektų interneto svetainėse ir kitose interneto svetainėse skelbiama informacija, susijusi su analizuojamomis veiklos sritimis.

Jeigu subjektai prašomų pateikti dokumentų ar duomenų nepateikė, buvo laikoma, kad jų nėra.

² Sociologinio tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2021“ duomenimis, net 49 % apklaustų gyventojų nuomone, ASPĮ vertinamos kaip labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvos Respublikoje. Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>.

2. KORUPCIJOS RIZIKOS VEIKSNIAI ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ VYKDYMO VEIKLOS SRITYSE

Viešųjų pirkimų sistema yra reikšminga viešojo valdymo sistemos dalis – viešųjų pirkimų vertė kasmet sudaro apie 6 mlrd. Eur, o tai yra apie 12 proc. šalies bendrojo vidaus produkto³. Todėl viešųjų pirkimų procesų skaidrumo ir konkurencijos užtikrinimas turi ypatingą svarbą valstybės interesams. Pagrindinis Lietuvos Respublikos įstatymas, kuris lemia konkurencijos užtikrinimo reguliuojant viešuosius pirkimus būtinybę, yra Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas⁴. Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 3 dalis numato, jog planuojant pirkimus ir jiems rengiantis negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją – laikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta, kai pirkimu nepagrįstai sudaromos palankesnės ar nepalankesnės sąlygos tam tikriems tiekėjams. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas konkurencijos užtikrinimą viešuosiuose pirkimuose, ne kartą yra konstatavęs, kad „nesuvaržyta tiekėjų konkurencija – tai iš Viešųjų pirkimų įstatymo implicitiškai išplaukiantis reikalavimas“⁵. Tuo tarpu, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat ne kartą akcentavo konkurencijos užtikrinimo reikšmę viešuosiuose pirkimuose ir yra pažymėjęs, jog viešųjų pirkimų principų laikymasis „garantuoja, kad bus pasiekti atliekamo viešo konkurso tikslai ir išvengta galimų nesąžiningos konkurencijos prielaidų viešo konkurso procedūroje“⁶ ir „perkančioji organizacija turi imtis veiksmų, jog būtų užtikrinta sąžininga tiekėjų konkurencija“⁷.

Viešųjų pirkimų tarnybos teigimu⁸, nors pastaraisiais metais kai kuriuose pirkimų sektoriuose „vieno tiekėjo“ pirkimų dalis mažėjo, konkurencingumo stoka Lietuvos pirkimuose, o ypač kai kuriuose pirkimų sektoriuose, akivaizdi. Pažymėtina, jog „vieno tiekėjo“ pirkimų dalis yra vienas iš pagrindinių rodiklių, atspindinčių pirkimų skaidrumą, konkurencingumą, patekimo į rinką galimybes⁹. Poreikį šią sritį įvertinti antikorupciniu požiūriu pagrindžia ir tai, jog Europos Komisijos skaičiavimų duomenimis¹⁰ – 2018 m. 24 proc. ES oficialiajame leidinyje paskelbtų Lietuvos

³ Prieiga internete:

<https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/Vie%C5%A1%C5%B3j%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20tarnybos%20021%20met%C5%B3%20veiklos%20ataskaita.pdf>

⁴ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b63962122fcb11e79f4996496b137f39/asr>

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-249/2011.

⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-1458-14.

⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2801-13.

⁸ Prieiga internete: <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos/vieno-tiekejo-pirkimu-dalis-nuo-visu-ivykusi-pirkimu>.

⁹ Prieiga internete: <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos/pasiulymu-eile-arba-priimtas-sprendimas-del-laimejusio-pasiulymo>.

¹⁰ Prieiga internete: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2018-european-semester-country-report-lithuania-lt.pdf>. Šaltinio 40 - 41 p.

tarptautinės vertės viešųjų pirkimų procedūrų buvo tik vienas konkurso dalyvis, o pagal šio rodiklio reikšmę, kaip ir 2017 m., Lietuvos Respublika pateko į „raudoną“ zoną.

Viena iš svarbiausių priemonių padidinti viešųjų pirkimų lėšų naudojimo skaidrumą ir racionalumą yra konkurencijos viešuosiuose pirkimuose skatinimas. 2021 metais Lietuvoje vidutinis pasiūlymų skaičius, tekęs vienai pirkimo objekto daliai, priklausomai nuo viešojo pirkimo būdo, sudarė nuo 1,0 iki 3,0. Pažymėtina, jog 2020 - 2021 metais net 40,5 proc. viešųjų pirkimų konkursų dalyvavo tik vienas tiekėjas (neskaitant atmestų tiekėjų pasiūlymų), o tai suponuoja, jog šiuose pirkimuose apskritai konkurencijos nebuvo¹¹. Pažymėtina ir tai, jog konkrečiai 2020 – 2021 metų laikotarpiu, sveikatos priežiūros bei medicinos įrangos, farmacijos ir asmens higienos pirkimų segmentuose „vieno tiekėjo“ pirkimų skaičius siekė atitinkamai 64,8 ir 39,2 proc.¹² Poreikį šią sritį įvertinti antikorupciniu požiūriu, be kita ko, pagrindžia ir viešojoje erdvėje publikuojama informacija apie tai, jog Lietuvos gydymo įstaigose galimai tendencingai vykdomi viešieji pirkimai iš vieno tiekėjo, kurie yra pakankamai dažnas reiškinys perkant medicinos įrangą, farmacijos ir asmens higienos priemones bei informacinių technologijų paslaugas¹³. Nustatytos ydingos tendencijos kai tam tikri tiekėjai laimi perkančiųjų organizacijų vykdytus pirkimus ir siekdami sprendimus priimančių asmenų palankumo įvairia forma teikia paramą jiems ar asmens sveikatos priežiūros įstaigoms¹⁴.

Vertinant Viešųjų pirkimų tarnybos skelbiamos „vieno tiekėjo“ pirkimų stebėsenos ataskaitoje nurodytą informaciją, nustatyta, jog Klaipėdos apskrities asmens sveikatos priežiūros įstaigos vykdė pirkimus atviro konkurso būdu, kuriuose pakankamai dažnai pasiūlymus pateikė tik vienas tiekėjas arba dalyvavo vienas tiekėjas, kai kitų tiekėjų pasiūlymai buvo atmesti. Pavyzdžiui, 2020 - 2021 metų duomenimis, Tauragės ligoninėje pirkimai iš vieno tiekėjo sudarė 48,5 proc., Klaipėdos universitetinėje ligoninėje – 41,8 proc., Respublikinėje Klaipėdos ligoninėje – 50,2 proc. ir Klaipėdos jūrininkų ligoninėje – 41,3 proc.¹⁵ Kaip matyti, kai kurių ligoninių „vieno tiekėjo“

¹¹ Prieiga internete:

<https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/Vie%C5%A1%C5%B3j%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20tarnybos%202021%20met%C5%B3%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹² Prieiga internete: <https://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes>

¹³ Prieiga internete:

<https://www.stt.lt/naujienos/7464/lietuvoje-dazni-korupciniu-poziru-rizikingi-vieno-tiekejo-pirkimai:3151?fbclid=IwAR3Ig9f7uURuedhxaIYoA4JZhLul3EwtA78wuyhdMQCknU479dqL9-y431U>

<https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos/vieno-tiekejo-pirkimu-dalis-nuo-visu-ivykusiu-pirkimu>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1382070/lrt-tyrimas-stt-smaigalyje-lietuvos-gydymo-istaigu-dovaneles-rentgenu-tiekejams>

¹⁴ Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/stt-skandalingos-santaros-kliniku-darbuotoju-apklauses-paramos-prase-ir-daiktams-ir-prabangioms-komandiruotems.d?id=88104757>

¹⁵ Prieiga internete: <https://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes>

pirkimų skaičiaus procentinė išraiška gerokai viršija ankščiau minėtą bendrą šalies „vieno tiekėjo“ pirkimų statistiką, o tai gali suponuoti apie įstaigose egzistuojančias tikėtinas korupcijos rizikas.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą informaciją, Korupcijos rizikos analizės (toliau – KRA) atlikimo metu, didesnis dėmesys skirtas korupcijos rizikos veiksnių nustatymui, kuriuos pašalinus būtų galima užtikrinti skaidresnį ASPĮ viešųjų pirkimų organizavimo procesą, o tiksliau - buvo vertinta kaip buvo užtikrintas viešųjų pirkimų teisiniame reglamentavime įtvirtintų principų įgyvendinimas, tiekėjų konkurencija, perkančiųjų organizacijų dedamos pastangos užtikrinti optimaliausią įsigyjamų prekių ir paslaugų kainą bei kt. Teikiame žemiau esančias pastabas ir pasiūlymus.

2.1. Neaiški ASPĮ diskrecija priimti sprendimą dėl viešojo pirkimo biudžeto paskelbimo.

Vertinant ASPĮ vykdomus viešuosius pirkimus, pastebėta, jog kai kuriais atvejais, paskelbus viešojo pirkimo sąlygas, jose nurodomas konkretaus pirkimo numatomas biudžetas, o kitais atvejais pirkimo biudžetas nėra nurodomas skelbime. Viešųjų pirkimų tarnybos nuomone, Viešųjų pirkimų įstatymas neįpareigoja perkančiosios organizacijos tiekėjams atskleisti pirkimui skirtos lėšų sumos. Kiekvienu atveju perkančioji organizacija pati sprendžia, ar atskleisti pirkimui skirtą lėšų sumą, ar ne¹⁶.

Pažymėtina, jog Klaipėdos universitetinėje, Klaipėdos jūrininkų ir Respublikinėje Klaipėdos ligoninėse visais nustatytais atvejais buvo laikomasi vieningos praktikos neskelbti konkrečiam pirkimui numatyto biudžeto. Visgi, išanalizavus Tauragės ligoninės vykdytus pirkimus matyti, jog minėta ASPĮ šiuo klausimu neturi vieningos praktikos. Pavyzdžiui, atviro konkurso pirkime Nr. 567872 (Vaizdo kolonoskopo pirkimas), atviro konkurso pirkime Nr. 567866 (Anestezijos sistemos pirkimas išsimokėtinai per 12 mėnesių), atviro konkurso pirkime Nr. 557893 (Medicininės elektrinės funkcinės ir reanimacinės lovos su čiužiniais pirkimas), atviro konkurso pirkime Nr. 558431 (Mobilus skaitmeninio rentgeno aparato pirkimas) ar atviro konkurso pirkime Nr. 560518 (Konsolių blokai reanimacijai, paciento monitoriai, elektriniai mobilūs siurbiai pacientui) – yra nurodoma numatoma pirkimo vertė, kai tuo tarpu kituose pirkimuose¹⁷ ji nėra skelbiama.

¹⁶ Prieiga internete: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/360001331325-Ar-perkan%C4%8Dioji-organizacija-apie-tai-informuodama-tiek%C4%97jus-privalo-jiems-nurodyti-perkan%C4%8Diosios-organizacijos-%C5%A1iam-pirkimui-suplanuotas-l%C4%97%C5%A1as-kai-tiek%C4%97jas-to-pra%C5%A1o>

¹⁷ Pavyzdžiui: Videoendoskopijos sistemos pirkimas Nr. 535569; Videokolonoskopijos sistemos ir dirbtinės plaučių ventiliacijos aparato pirkimas Nr. 483029; Skaitmeninės rentgeno diagnostikos sistemos pirkimas Nr. 494231.

Iš Tauragės ligoninės viešųjų pirkimų dokumentų bei teisinio reglamentavimo nėra aišku, kokia praktika turėtų būti taikoma ir kas priima sprendimus šiuo klausimu, todėl ji yra taikoma skirtingai. Pastebėta, jog Tauragės ligoninei iš anksto skelbiant viešajam pirkimui numatytą sumą, tiekėjai stengiasi gauti maksimalų pelną ir savo pasiūlymuose nurodo kuo artimesnę kainą, ASPĮ paskelbtai pirkimo sumai. Pavyzdžiui:

- Atviro konkurso pirkimas Nr. 567872 (Vaizdo kolonoskopo pirkimas), kurio numatoma bendra vertė nurodoma 29 000 Eur be PVM. Pirkime pasiūlymą pateikia vienintelis tiekėjas UAB „Graina“, kurio siūloma kaina siekia 28 925,62 Eur be PVM;

- Atviro konkurso pirkimas Nr. 557893 (Medicininės elektrinės funkcinės ir reanimacinės lovos su čiužiniais pirkimas), kuris yra suskirstytas į 2 dalis. Pirmosios pirkimo dalies numatoma vertė siekia 102 000 Eur be PVM, o antrosios pirkimo dalies numatoma vertė siekia 72 000 Eur be PVM. Abiejuose pirkimo dalyse dalyvauja vienintelis tiekėjas UAB „Real fusion“, kurio pirmosios pirkimo dalies siūloma kaina siekia 101 980,00 Eur be PVM, o antrosios pirkimo dalies siūloma kaina siekia 71 979,60 Eur be PVM;

- Atviro konkurso pirkimas Nr. 558431 (Mobilaus skaitmeninio rentgeno aparato pirkimas), kurio numatoma bendra vertė nurodoma 96 000 Eur be PVM. Pirkime dalyvavo du tiekėjai, o pirkimą laimėjo tiekėjas UAB „Graina, kurio siūloma kaina siekė 95 500 Eur be PVM;

- Atviro konkurso pirkimas Nr. 560518 (Konsolių blokai reanimacijai, paciento monitoriai, elektriniai mobilūs siurbliai pacientui), kuris yra suskirstytas į 3 dalis. Po atmetimo procedūrų liko vienas tiekėjas UAB „Rivosana“, kuris pateikė pasiūlymus pirmajai ir antrajai pirkimo dalims. Pirmosios pirkimo dalies numatoma vertė siekia 44 000 Eur be PVM, o antrosios pirkimo dalies numatoma vertė siekia 39 000 Eur be PVM. Tiekėjo UAB „Rivosana“ pirmosios pirkimo dalies siūloma kaina siekia 43 801,65 Eur be PVM, o antrosios pirkimo dalies siūloma kaina siekia 38 841,00 Eur be PVM.

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos informacijos, visų tiekėjų pasiūlymai nuo paskelbtos pirkimui skirtų lėšų skyrėsi neženkliai. Manytina, jog tiekėjai stengėsi pasiūlyti maksimalią galimą kainą, o nesant konkurencijos perkančioji organizacija buvo priversta sutikti su pateiktais pasiūlymais. Tokiu būdu, perkančioji organizacija galimai prarado galimybę prekę ar paslaugą įsigyti už mažesnę sumą.

Korupcijos rizika šiuo atveju kyla dėl vienodos kai kurių procedūrų vykdymo praktikos stokos ir ASPĮ neapibrėžtos diskrecijos, priimant sprendimą iš anksto skelbti ar neskelbti viešajam pirkimui skirtą sumą. Svarbu pažymėti ir tai, jog iš turimų dokumentų nėra aišku koku būdu ir ar apskritai pirkimuose yra atliekami rinkos tyrimai, siekiant nustatyti įsigyjamą prekę ar paslaugos rinkos kainą. Tuo atveju, jei ASPĮ visgi neatlieka išsamaus rinkos tyrimo, kyla rizika kuomet nežinant

įsigyjamos prekės ar paslaugos realios rinkos vertės, ASPĮ pirkimo organizatoriaus nuožiūra gali būti nustatoma didesnė pirkimo vertė, o tiekėjas matydamas maksimalią pirkimo sumą (kuri gali būti didesnė, nei reali rinkos vertė), gali siekti pateikti artimiausią kainą, nustatytai maksimaliai pirkimo vertei, tokiu būdu padarant žalą ASPĮ interesams. Visą tai sukuria prielaidas manipuliuoti informacija ir sudaryti ne vienodas ar išskirtines sąlygas tik tam tikriems tiekėjams bei pasireikšti nesąžiningam elgesiui.

Manytina, jog paskelbti pirkimui numatytą maksimalų biudžetą būtų galima tik atlikus išsamų ir objektyvų rinkos tyrimą, kuomet kainos paviešinimas neturės esminės įtakos pirkimo vertei.

Pasiūlymas Tauragės ligoninei:

Vidaus teisės aktuose nustatyti aiškia tvarką bei vientisą praktiką dėl pirkimui skirtos lėšų sumos tiekėjams atskleidimo.

2.2. ASPĮ menkai reglamentuota rinkos tyrimo atlikimo tvarka gali sąlygoti tiekėjų konkurencijos stoką.

Nors Viešųjų pirkimo įstatymo 27 straipsnyje nėra aiškiai įtvirtinta, kad, rengiantis pirkimui, prieš tai būtina atlikti rinkos tyrimą, tačiau pagal Viešųjų pirkimų tarnybą, toks poreikis kildinamas iš Viešųjų pirkimo įstatymo 17 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintos pareigos lėšas naudoti racionaliai¹⁸. Rinkos tyrimas iš esmės yra pirminis pasirengimas pirkimui, kurį perkančiosios organizacijos turėtų atlikti, prieš pradėdamos vykdyti bet kokias pirkimų procedūras. Perkančioji organizacija visų pirma turėtų surinkti informaciją ir įsivertinti, kas yra žinoma apie pirkimo objektą, pirkimo objektų tiekėjų rinką, jos pasiūlą bei poreikius, konkrečios įrangos būtinąsias savybes, pirkimo objekto įsigijimo specifiką ir kt. Pats rinkos tyrimas gali būti atliekamas perkančiajai organizacijai ieškant informacijos viešai prieinamuose šaltiniuose, analizuojant kitų perkančiųjų organizacijų patirtį atitinkamoje srityje, teikiant paklausimus subjektams ir pan.

Manytina, jog konkrečiam pirkimui tinkamai atliktas rinkos tyrimas turi didelę reikšmę užtikrinant tiekėjų konkurenciją organizuojamame pirkime. Atsižvelgiant į tai, jog tiekėjų rinka yra dinamiška ir nuolat kintanti, pats rinkos tyrimas privalo būti kuo aktualesnis.

Vertinant ASPĮ teisinį reglamentavimą, matyti, jog visos ASPĮ, nors ir skirtinga apimtimi, tačiau yra įtvirtinusios rinkos tyrimą kaip etapą viešųjų pirkimų procedūrose, kuriame turėtų būti atliekamas kokybinis ir kiekybinis informacijos apie realių bei potencialių objektų pasiūlą rinkimas,

¹⁸ Prieiga internete: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/360016426779-27-straipsnis-Pasirengimas-pirkimui>

analizė ir apibendrintų išvadų rengimas¹⁹. Konstatuotina ir tai, jog visgi ASPĮ detalesnė rinkos tyrimo atlikimo tvarka nėra reglamentuota, rinkos tyrimo atlikimo metu pildomų dokumentų formos, išskyrus Klaipėdos universitetinę ligoninę, nėra patvirtintos. Kitaip tariant, ASPĮ teisinis reglamentavimas nenustato kaip realiai šios procedūros turėtų būti atliekamos ir fiksuojamos. Manytina, jog dėl tokios teisinio reglamentavimo stokos, atsiranda situacijos, kai ASPĮ tiesiog lakoniškai nurodo preliminarią perkamo objekto kainą, nenurodant kokia informacija analizuota, kokie potencialūs tiekėjai buvo apklausti ir kokia ASPĮ surinkta informacija grindžiama preliminari pirkimo vertė²⁰.

Korupcijos riziką, jog rinkos tyrimai ASPĮ ne visais atvejais yra tinkamai atliekami, iliustruoja Viešųjų pirkimų tarnybos 2022 m. sausio 25 d. Vertinimo išvada Nr. 4S-87. Išvadoje nurodoma, jog buvo atliktas dalinis pirkimo procedūrų vertinimas Klaipėdos universitetinės ligoninės neskelbiamų derybų būdu vykdyto viešojo pirkimo Nr. 479958 „Laringoskopo komplektas“. Viešųjų pirkimų tarnybai perkančiosios organizacijos paprašius nurodyti bent 3 konkrečias prekes (nurodant gamintoją, pavadinimą, modelį), atitinkančias pirkimo sąlygų priede nustatytus techninius reikalavimus, perkančiosios organizacijos atstovė nurodė, kad pagal pateiktą specifikaciją, ją absoliučiai atitinka tik „Riester“ gamintojo laringoskopai. Jų atstovas Lietuvoje yra tik UAB „Medita“, o kito tiekėjo ir atstovo Lietuvoje nėra. Būtent tik UAB „Medita“ pateikė pasiūlymą pirkimui ir buvo pripažinta jo laimėtoju. Vertinimo išvadoje pažymima, jog techninė specifikacija buvo parengta taip, kad ją atitiktų tik tam tikro gamintojo prekė, kuria Lietuvoje prekiauja vienintelis tiekėjas, o tai reiškė, kad pasiūlymą pirkime galėjo pateikti tik vienas į derybas kviečiamų tiekėjų.

Įvertinus ASPĮ rinkos tyrimų atlikimo praktiką, darytina išvada, atliekami rinkos tyrimai neužtikrina pirkimų konkurencingumo, nes nėra apibrėžta jų atlikimo tvarka, laikotarpis, kokie

¹⁹ Pavyzdžiui:

- Tauragės ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės aprašo, patvirtinto Tauragės ligoninės direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-21, 32.2. punktas;
- Klaipėdos jūrininkų ligoninės viešųjų pirkimų planavimo, vykdymo ir sutarčių kontrolės tvarkos aprašo, patvirtinto VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės direktoriaus 2019 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. 2-586, 3.6.1, 3.6.8. punktai;
- Respublikinės Klaipėdos ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo taisyklių, patvirtintų Respublikinės Klaipėdos ligoninės direktoriaus 2017 m. spalio 17 d. įsakymu Nr. (1.6)-Į-180, 26 punktas.

²⁰ Pavyzdžiui, tokie atvejai nustatyti: Tauragės ligoninės organizuotame pirkime Nr. 553356 „Ligoninės lovų su čiužiniais ir pacientų spintelių prie lovų pirkimas“; Klaipėdos universitetinės ligoninės organizuotame pirkime Nr. 462460 „Medicininės priemonės ginekologijai“; Klaipėdos universitetinės ligoninės organizuotame pirkime Nr. 467106 „Neurochirurginių instrumentų rinkinys“; Respublikinės Klaipėdos ligoninės organizuotame pirkime Nr. 469572 „Reagentai ir papildomos priemonės, reikalingos imunohematologiniams tyrimams atlikti, kartu su analizatoriumi panaudai“; Respublikinės Klaipėdos ligoninės organizuotame pirkime Nr. 479035 „Pėdos implantai su instrumentų rinkiniu panaudai“; Klaipėdos jūrininkų ligoninės organizuotame pirkime Nr. 462211 „Vaizdų archyvavimo ir saugojimo sistema“; Klaipėdos jūrininkų ligoninės organizuotame pirkime Nr. 508173 „Medicinos įranga (jėgos instrumentų sistema krūtinkaulio atvėrimui)“.

klausimai turi būti atsakyti rinkos tyrimo metu, nedokumentuojamos gautos išvados. Dėl neaiškiai parengtų dokumentų kyla korupcijos rizika, kadangi neegzistuoja vykdytų procesų atsekamumas.

Respublikinės Klaipėdos ligoninės teigimu²¹, ligoninė naudoja „EcoCost“ informacinę viešųjų pirkimų programą, o naudojant ją, prie kiekvienos paraiškos pirkimo iniciatorius privalo pildyti duomenis apie atliktą rinkos tyrimą, koku būdu tiekėjai apklausti (raštu, žodžiu), prisegami pasiūlymai, techninės specifikacijos. Manytina, jog ligoninės faktiškai atliekamas rinkos tyrimas savaime neeliminuoja šiame poskyryje aptariamo rizikos veiksnio, kadangi pats rinkos tyrimas ASPĮ teisiniame reglamentavime nėra tinkamai įtvirtintas. Pavyzdžiui, jeigu šiuo metu ASPĮ naudoja „EcoCost“ informacinę viešųjų pirkimų programą, kuri reikalauja, jog rinkos tyrimas būtų atliktas, tačiau pakeitus viešųjų pirkimų programinę įrangą – teoriškai rinkos tyrimas galėtų būti neatliekamas, jeigu kita programinė įranga to nereikalautų, kadangi tai nėra numatyta ASPĮ vidaus teisiniame reglamentavime.

Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina ASPĮ teisiniame reglamentavime nustatyti kaip realiai rinkos tyrimo procedūros turėtų būti atliekamos ir fiksuojamos, aiškiai dokumentuoti ir argumentuoti rinkos tyrimus, t. y. kreiptis daugiau negu į vieną tiekėją, užtikrinti kontrolės vykdymą ir dokumentų atsekamumą, numatyti kokiais papildomais dokumentais jis turi būti pagrįstas.

Pasiūlymas Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei ir Klaipėdos jūrininkų ligoninei:

ASPĮ teisiniame reglamentavime tobulinti rinkos tyrimą (pavyzdžiui, nustatyti pirkimo vykdytojų pareigą įvertinti ir dokumentuoti atlikto rinkos tyrimo rezultatus, numatyti pasirinktų apklausti tiekėjų skaičių, jų atrankos kriterijus, taip pat užtikrinti argumentuotą dokumentų rengimą ir kt.).

2.3. Egzistuoja korupcijos rizika ASPĮ taikant praktiką, kai įvykdžius viešojo pirkimo procedūras yra sudaromos žodinės sutartys su tiekėjais.

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 86 straipsnio 7 dalį, kai supaprastinto pirkimo (įskaitant ir mažos vertės pirkimus) sutarties vertė yra mažesnė kaip 3 000 eurų (be PVM), pirkimo sutartis gali būti sudaroma žodžiu.

Iš KRA atlikimo metu surinktų duomenų matyti, kad išimtinai Klaipėdos jūrininkų ligoninė įvykdžiusi pirkimo procedūras, yra linkusi naudotis dispozityvia įstatymo norma ir sudaryti žodines

²¹ VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2022 m. gegužės 17 d. raštas Nr. (1.31)-S3-318 „Dėl Korupcijos rizikos analizės išvados projekto derinimo“.

sutartis. Detaliau analizuojant sudarytų žodinių sutarčių esmę, nustatyta, kad žodinės sutartys daugeliu atvejų sudaromos įvykdžius pirkimus skelbiamos apklausos būdu, įsigyjant įvairias medicinos prietaisų detales bei jų remonto paslaugas. Kai kuriais atvejais, su tais pačiais tiekėjais, tą pačią dieną sudaromos kelios žodinės sutartys²². Pastebėtina, jog žodinės sutartys, be kita ko sudaromos ir dėl paslaugų, kurios reikalauja ypatingos paslaugos teikėjo kompetencijos ir darbų kokybės²³.

Pažymėtina, jog nors teisinis reglamentavimas formaliai nedraudžia, tačiau manytina, jog įvykdžius viešojo pirkimo procedūras (šiuo atveju, skelbiamos apklausos būdu), žodinių sutarčių sudarymas antikorpuciniu požiūriu laikytinas ydinga praktika. Klaipėdos jūrininkų ligoninės teigimu²⁴, bet koks smulkesnis reglamentavimas, lokaliniais aktais dar labiau detalizuoti žodinių sutarčių sudarymo sąlygas, būtų neracionalus ir neturintis tikslo. Negalime sutikti su ASPĮ pozicija, kadangi šiuo atveju korupcijos rizika pasireiškia tuo, kad nesant tinkamo žodinių sutarčių sudarymo reglamentavimo, sudaromos galimybės dirbtiniam viešųjų pirkimų skaidymui, sudarant sutartis su tais pačiais subjektais netgi tą pačią dieną dėl analogiškų prekių, siekiant išvengti atskirų viešųjų pirkimų procedūrų. Taip pat perkančiajai organizacijai įsigijus prekes ar paslaugas ir sudarius žodinę sutartį, praktiškai sudėtinga vykdyti tokių sutarčių kontrolę bei pareikalauti tinkamo sutartos paslaugos, darbų vykdymo. Pažymėtina, ir tai, jog darbų apimtys gali kisti per sutartą laikotarpį (pavyzdžiui, gali prireikti detalesnio ir techniškai sudėtingesnio įsigytos prekės remonto), organizacijai gali atsirasti papildomų nenumatytų išlaidų ir tuo gali piktnaudžiauti tiek tiekėjas, tiek perkančioji organizacija.

Šiuo atveju nėra paneigiama perkančiosios organizacijos teisė su tiekėjais sudaryti žodines sutartis, kadangi kaip minėta, teisinis reglamentavimas formaliai to nedraudžia ir ASPĮ sudarinėdama tokias sutartis nepažeidžia jokių viešųjų pirkimų teisės aktų. Visgi šiuo korupcijos rizikos veiksniu yra akcentuojama, jog dažnas ir nepagrįstas žodinės sutarties formos naudojimas viename pirkime gali sudaryti sąlygas nesąžiningam elgesiui pasireikšti, todėl siekiant valdyti minėtas korupcijos rizikas, siūlytina tokių situacijų pagal galimybes vengti.

²² Pavyzdžiui: Medicinos prietaisų detalės ir remonto paslaugų VII pirkime Nr. 545347 su tiekėju UAB „AMI sprendimai“ 2021 m. spalio 7 d. buvo sudarytos 2 žodinės sutartys; Gyvybinių funkcijų monitoriaus Infinity Omega Solution detalės pirkime Nr. 558995 su tiekėju UAB „AMI sprendimai“ 2021 m. spalio 7 d. buvo sudarytos 3 žodinės sutartys; Konsolėms Tipas 45/ 65 I detalės pirkime Nr. 560851 su tiekėju UAB „Mediq Lietuva“ 2021 m. rugsėjo 2 d. buvo sudarytos 2 žodinės sutartys.

²³ Pavyzdžiui, Medicinos prietaisų detalės ir remonto paslaugų VII pirkimo Nr. 545347 trečioje dalyje buvo sudaryta žodinė sutartis su tiekėju UAB „Graina“ dėl Instrumentų plovimo dezinfekavimo mašinų Miele G7836 detalės ir jos remonto.

²⁴ VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės 2022 m. gegužės 25 d. raštas Nr. P2-64 „Nuomonė dėl pateiktų išvadų Klaipėdos apskrities asmens sveikatos priežiūros įstaigų viešųjų pirkimų procesuose“.

Pasiūlymas Klaipėdos jūrininkų ligoninei:

1. Vengti dažno žodinių sutarčių sudarymo, viešųjų pirkimų teisiniame reglamentavime numatant kriterijus ar tipinius atvejus, kuriais vadovaujantis būtų galima sudaryti žodines sutartis.

2. Atlikti žodinių sutarčių analizę, t. y. įvertinti kiek iš šių sutarčių galėjo būti sudarytos rašytiniu būdu, siekiant ateityje išvengti galimo procedūrų piktnaudžiavimo sudarant žodines sutartis ir užkertant kelią dirbtinai skaidyti pirkimus bei formuojant praktiką vykdyti viešuosius pirkimus skaidresnėmis ir aiškesnėmis priemonėmis.

2.4. Galimai ne visais atvejais ASPĮ pagrįstai taikė pagreitintą viešojo pirkimo procedūrą.

Viešųjų pirkimų įstatymo 60 straipsnio 3 dalis suteikia galimybę, skubos atveju, kai neįmanoma pirkimo atlikti laikantis nustatytų terminų, atvirą konkursą įvykdyti taikant pagreitintą procedūrą, prieš tai skelbime apie pirkimą nurodžius tokį pasirinkimą pagrindžiančias priežastis. Kitaip tariant, minėtame straipsnyje yra įtvirtinta bendros taisyklės išimtis – pagreitinta procedūra, kai galima sutrumpinti pasiūlymų pateikimo terminą dėl skubos. Ši teisės norma aiškinama siaurai ir griežtai. Išimtis gali būti taikoma, kai yra šios sąlygos kartu:

1) yra skubos atvejis, dėl kurio negalima atviro konkurso atlikti laikantis Viešųjų pirkimų įstatymo 60 straipsnio 1 dalyje nustatytų terminų;

2) perkančioji organizacija skelbime apie pirkimą turi nurodyti tokį pasirinkimą pagrindžiančias priežastis²⁵.

Skubos samprata nėra pateikiama Viešųjų pirkimų įstatymo 60 straipsnio 3 dalyje. Sprendžiant, ar yra perkančiosios organizacijos skuba įvykdyti atvirą konkursą, turi būti vertinamos konkrečios aplinkybės bei perkančiosios organizacijos veiksmai, kurie buvo nukreipti išvengti tokios situacijos susiklostymo. Šiuo atveju yra nustatomi trumpesni pasiūlymų pateikimo terminai.

Dalis ASPĮ, o ypač Klaipėdos universitetinė ligoninė, taikė tokio tipo procedūrą savo viešųjų pirkimų vykdymo praktikoje. Pateiktais duomenimis, nuo 2020 m. sausio mėnesio iki 2021 m. gruodžio mėnesio, Klaipėdos universitetinės ligoninės viešuosiuose pirkimuose 60 kartų buvo taikytos pagreitinotos procedūros. Praktiškai visais atvejais, naudojantis aptariama procedūra yra perkami medikamentai, medicininės priemonės (prietaisai) ar jų aptarnavimo paslaugos. Pagrindinis ir vienintelis argumentas, pateikiamas CVP IS, kuriuo grindžiama skuba atlikti pirkimą pagreintu būdu yra: „*Atsižvelgiant į tai, kad koronavirusas (COVID-19) sparčiai plinta, Pasaulinė sveikatos*

²⁵ Prieiga internete: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/360016427239-60-straipsnis-Pasi%C5%ABlym%C5%B3-pateikimo-atviram-konkursui-terminai>

organizacija paskelbė viruso protrūkio pandemiją, valstybėje paskelbta ekstremali situacija, siekiant skubiai apsirūpinti priemonėmis, pirkimas vykdomas pagreitinta procedūra, užtikrinant tiekėjų konkurenciją, skaidrumo, nediskriminavimo principų laikymąsi“.

Visuotinai žinomas faktas, jog 2020 metais netikėtai užklupus pasaulinei COVID-19 pandemijai ir staiga prireikus medikamentų ar medicininės įrangos siekiant ją suvaldyti, viešuosiuose pirkimuose pagrįstai galėjo būti taikoma pagreitinta procedūra, kadangi perkančioji organizacija negalėjo numatyti tokių prekių ir paslaugų poreikio. Nors poreikis taikyti pagreitintą procedūrą, su siekiu įsigyti plaučių ventiliavimo aparatų, vienkartinių medicininių priemonių ar reagentų, kurie yra būtini siekiant suvaldyti pandemiją, yra savaime suprantamas ir nekvestionuotinas, tačiau įvertinus visus minėtu laikotarpiu viešuosius pirkimus, kuriuose buvo taikyta pagreitinta procedūra, manytina, jog ne visais atvejais ji galėjo būti taikoma pagrįstai. Pavyzdžiui:

- Rentgeno diagnostinio aparato (skaitmeninio) atviras pirkimas Nr. 497721, Kintamo tūrio pipečių pirkimas Nr. 499788, Ilgalakės inkstų terapijos aparato pirkimas Nr. 497705, ASPĮ ir Centrinio viešųjų pirkimų portalo duomenimis, buvo iš anksto suplanuoti ir numatyti 2020 m. II arba III ketvirtį, todėl svarstyтина, ar pagrindimas dėl pandeminės situacijos yra svarus. Tai leidžia daryti išvadą, jog perkančioji organizacija žinojo tiek apie medicininės įrangos poreikį, teikimo terminus, kurie yra nustatyti teisės aktuose, kadangi be kita ko minėti pirkimai buvo finansuojamas Europos Sąjungos fondų lėšomis, todėl ji galėjo įsivertinti situaciją ir laiku suplanuoti bei įvykdyti paslaugų pirkimo procedūrą;

- Pramoninės indų plovimo mašinos pirkimas Nr. 497730, Vienkartinųjų medicininių priemonių (4 dalis) pirkimas Nr. 482025, Patologinių tyrimų pirkimas Nr. 487999, ASPĮ ir Centrinio viešųjų pirkimų portalo duomenimis, buvo iš anksto suplanuoti ir numatyti 2020 m. II - III ketvirtį, o pagreitinta procedūra grindžiama pandemine situacija. Kyla pagrįstų abejonų kodėl kilo poreikis taikyti pagreitintą procedūrą, pavyzdžiui, įsigyjant indų plovimo mašiną ar vakuuminę kraujo paėmimo sistemą ir kaip jos prisideda prie infekcijos valdymo, todėl svarstyтина, ar pagrindimas dėl pandeminės situacijos yra svarus;

- Aplanacinio tonometro pirkimas Nr. 497735, Priemonių urologijai pirkimas Nr. 499382, Urologinio – chirurginio lazerio pirkimas Nr. 504044, Ginekologinės kėdės pirkimas Nr. 508488, Įrangos priedų komplekto choledochoskopijai pirkimas Nr. 508494, Chirurginio dūmų ištraukėjo ir filtrų pirkimas Nr. 514492, Konveksinio daviklio ir ertminio daviklio pirkimas Nr. 514503, Optinio koherentinio tomografo pirkimas Nr. 492438, Jėgos instrumentų komplekto, skirto kaulų apdirbimui ortopedijoje ir traumatologijoje pirkimas Nr. 493620, ASPĮ ir Centrinio viešųjų pirkimų portalo duomenimis, buvo iš anksto suplanuoti ir numatyti 2020 m. I - IV ketvirtį, todėl svarstyтина, ar pagrindimas dėl pandeminės situacijos yra svarus. Kyla pagrįstų abejonų ir kaip priemonės

urologijai, ginekologijai, gastroenterologijai ar traumatologijai prisideda prie COVID-19 infekcijos valdymo. Tai leidžia daryti išvadą, jog perkančioji organizacija žinojo tiek apie medicininės įrangos poreikį, teikimo terminus, kurie yra nustatyti teisės aktuose, todėl ji galėjo įsivertinti situaciją ir laiku suplanuoti bei įvykdyti paslaugų pirkimo procedūrą.

Aukščiau įvardinti viešieji pirkimai patvirtina, kad Klaipėdos universitetinė ligoninė sistemingai naudojami pagreitinoti procedūros taikymu, o kai kuriais atvejais galimai ir nepagrįstai. Atsižvelgiant į tai, kad minėtu laikotarpiu pagreitinta procedūra buvo taikyta net 60 kartų, o ji supaprastina kai kurias pirkimo procedūras, korupcijos pasireiškimo galimybės šiame procese išauga. Pavyzdžiui, galimybė ASPĮ manipuluoti pirkimų procedūromis, dėl trumpų terminų egzistuojantys susitarimai su tiekėjais, atskirų tiekėjų protegavimas, menka tiekėjų konkurencija, nes kiti tiekėjai nespėja pateikti pasiūlymo²⁶ ir kt.

Aktyvus naudojimas pagreintu viešųjų pirkimų procesu, kartu nesant pakankamos ir griežtos šių procesų kontrolės ar valdymo mechanizmo, suponuoja aplinkybes korupcijai atsirasti ir sudaro sąlygas jai pasireikšti tiesiogiai ar netiesiogiai, galimai ne visada teisėtai pasinaudojant teisinio reglamentavimo išlygomis ar atskiromis palankiomis normomis.

Pasiūlymai Klaipėdos universitetinei ligoninei:

1. Vidaus teisės aktuose detaliam reglamentuoti pagreitinto proceso taikymo aspektus, aplinkybes ir pan.
2. Įvertinti, ar visais atvejais vykdytos pagreitinotos viešųjų pirkimų procedūros buvo atliktos pagrįstai, vadovaujantis išimtiniais skubos atvejais.
3. Nusistatyti pirkimo vykdymo proceso peržiūrą, kurios metu būtų tikrinama, ar ypatingos skubos pirkimas nebuvo dirbtinai sukurtas.

2.5. ASPĮ nesukurtas pakankamai efektyvus viešųjų ir privačių interesų derinimo kontrolės mechanizmas.

Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo²⁷ 4 straipsnio 3 dalies 8 punktą perkančiojo subjekto pirkimų komisijų nariams, perkančiojo subjekto vadovo paskirtiems atlikti supaprastintus pirkimus asmenims, perkančiojo subjekto atliekamų pirkimų

²⁶ Pavyzdžiui, pagreitinta procedūra vykdytas Aplanacinio tonometro pirkimas Nr. 497735, CVPP paskelbtas 2020 m. liepos 17 d., o pasiūlymų pateikimo terminas nustatytas 2020 m. rugpjūčio 3 d. Pirkimo sąlygas peržiūrėjo trys tiekėjai, tačiau pasiūlymą pateikė tik vienas tiekėjas. Šiuo atveju, dėl pagreitinotos procedūros taikymo, pasiūlymų pateikimo terminas buvo sumažintas daugiau nei dvigubai, o tai galėjo turėti įtakos tiekėjų konkurencijai.

²⁷ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41669/asr>

procedūrose dalyvaujantiems ekspertams taikomos nuostatos dėl privačių interesų deklaravimo ir šio įstatymo 11 ir 13 straipsniai. Pagal Privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslinimo ir pateikimo taisyklių²⁸ 10 punktą perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto (toliau kartu – pirkimų vykdytojas) pirkimų komisijų nariai, asmenys, pirkimų vykdytojų vadovų paskirti atlikti supaprastintus pirkimus, ir pirkimų vykdytojų atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantys ekspertai, pirkimo iniciatoriai deklaraciją pateikia (jeigu ji dar nebuvo pateikta) iki dalyvavimo pirkimų procedūrose pradžios. Pirkimų vykdytojų pirkimų komisijų nariai, asmenys, pirkimų vykdytojų vadovų paskirti atlikti supaprastintus pirkimus, pirkimų vykdytojų atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantys ekspertai, pirkimo iniciatoriai, nepateikę deklaracijos, neturi teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turi būti atšaukti iš atitinkamų pareigų.

Atliekant korupcijos rizikos analizę, buvo vertinta ar visų ASPĮ darbuotojai, dalyvaujantys viešuosiuose pirkimuose, yra pateikę privačių interesų deklaracijas. Nustatėme atvejų, kuomet ASPĮ darbuotojai, dalyvaujantys viešųjų pirkimų procedūrose, nebuvo deklaravę šių pareigų privačių interesų deklaracijose. Pavyzdžiui:

1. Tauragės ligoninės slaugos darbuotoja, buvo paskirta Tauragės ligoninės mažos vertės pirkimų ir supaprastintų pirkimų nuolatinių komisijų nare²⁹, tačiau jos privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog ji nėra pateikusi minėtos deklaracijos;

2. Tauragės ligoninės informacinių sistemų darbuotojas, buvo paskirtas Tauragės ligoninės mažos vertės pirkimų komisijos nariu³⁰, tačiau jo privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog jis nėra pateikęs minėtos deklaracijos;

3. Klaipėdos universitetinės ligoninės informatikos skyriaus darbuotojas, buvo viešųjų pirkimų komisijų, sudarytų 2020 m. birželio 23 d. ir 2020 m. gruodžio 1 d. įsakymais³¹, narys, tačiau jo privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog jis nėra pateikęs minėtos deklaracijos;

4. Klaipėdos universitetinės ligoninės traumatologijos skyriaus darbuotojas, buvo viešųjų pirkimų komisijos, sudarytos 2020 m. vasario 28 d. įsakymu³², narys, tačiau jo privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog jis nėra pateikęs minėtos deklaracijos;

²⁸ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/23c9c7324ae311ebb394e1efb98d3e67/asr>

²⁹ Vadovaujantis 2019 m. kovo 21 d. VŠĮ Tauragės ligoninės direktoriaus įsakymu Nr. V-23 „Dėl viešųjų pirkimų komisijų sudarymo viešiesiems pirkimams organizuoti ir atlikti“.

³⁰ Vadovaujantis 2019 m. kovo 21 d. VŠĮ Tauragės ligoninės direktoriaus įsakymu Nr. V-23 „Dėl viešųjų pirkimų komisijų sudarymo viešiesiems pirkimams organizuoti ir atlikti“.

³¹ Dalyvavo: Ligoninėje turimų programinės įrangos paketų palaikymo pratęsimo paslaugos pirkimuose Nr. 494471 ir Nr. 495378; Spausdintuvų, kopijavimo ir multifunkcinių aparatų kasetės, jų užpildymas bei atnaujinimo komplektų pirkime Nr. 523142.

³² Dalyvavo Medicininės priemonės traumatologijai pirkimuose Nr. 475534 ir Nr. 525609.

5. Klaipėdos universitetinės ligoninės branduolinės medicinos skyriaus darbuotoja, buvo viešųjų pirkimų komisijos, sudarytos 2020 m. kovo 10 d. įsakymu³³, narė, tačiau jos privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog ji nėra pateikusi minėtos deklaracijos;

6. Klaipėdos universitetinės ligoninės pilvo chirurgijos ir koloproktologijos skyriaus darbuotojas, buvo viešųjų pirkimų komisijos, sudarytos 2020 m. vasario 28 d. įsakymu³⁴, narys, tačiau jo privačių interesų deklaracija nėra apskritai viešai pasiekama, todėl tikėtina, jog jis nėra pateikęs minėtos deklaracijos.

Iš aukščiau paminėtų atvejų konstatuotina, jog viešųjų pirkimų komisijos nariai netinkamai deklaravo ar visai nedeklaravo savo statuso, todėl manytina neturėjo teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turėjo būti atšaukti iš atitinkamų pareigų viešųjų pirkimų komisijoje. Konstatuotina, jog ASPĮ nėra užtikrinamas Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymasis.

Šiuo atveju egzistuoja akivaizdi korupcijos rizika dėl nepakankamai efektyvaus įstatymo nuostatų vykdymo kontrolės mechanizmo, kuris neužtikrina galimybės vadovams ir visuomenei susipažinti su viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų privačiais interesais ir taip užkirsti kelią rasti interesų konfliktų situacijoms, neteisėtiems susitarimams ir kt.

Pasiūlymas Tauragės ligoninei ir Klaipėdos universitetinei ligoninei:

Nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemonės, užtikrinančias viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų elgesio atitiktį Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatoms.

2.6. ASPĮ egzistuoja antikorupciniu požiūriu ydingas pretenzijų nagrinėjimo mechanizmas, o taip pat nepakankamai atskirtas funkcijų vykdymas.

Viešųjų pirkimų įstatymo 103 straipsnyje reglamentuojamas pirmojo etapo (pretenzijos nagrinėjimo) įgyvendinimas, kurio esmė – prieš viešojo pirkimo sutarties sudarymą leisti tiekėjui ir perkančiajai organizacijai išspręsti nesutarimus galimai išvengiant teismo proceso, t. y. perkančiajai organizacijai panaikinti jos netinkamus sprendimus arba besiskundžiančiam tiekėjui išsamiau išdėstyti šių sprendimų priėmimo priežastis ir motyvus.

³³ Dalyvavo: Neradioaktyviųjų reagentų ir molibdeno/technecio 99/Mo/99mTC generatoriaus 15GBq pirkimuose Nr. 477797, Nr. 489306, Nr. 513561 ir Nr. 534592; Medicininės įrangos - gama kameros pirkime Nr. 493280.

³⁴ Dalyvavo Medicininių priemonių pirkime Nr. 468756 ir Medicininių priemonių endoskopijai pirkime Nr. 525745.

Kasacinio teismo nuosekliai pažymima, kad perkančiosios organizacijos, nors jos ir nėra peržiūros institucijos, bet dėl privalomos ikiteisminės ginčų sprendimo sistemos turi plačius įgaliojimus bendradarbiauti su tiekėjais, o kartais ir pareigą, išplaukiančią iš tiekėjų veiksmingos teisų apsaugos tikslo, pagal savo kompetenciją ir turimas priemones imtis reikalingų veiksmų, užtikrinančių tiekėjams realias galimybes apginti galbūt pažeistus interesus³⁵.

Susipažinus su ASPĮ teisiniu reglamentavimu bei gautomis ir išnagrinėtomis pretenzijomis³⁶, nustatyta, kad praktikoje pretenzijas nagrinėja pats vykdytojas – viešųjų pirkimų komisija³⁷. Nors Respublikinės Klaipėdos ligoninės reglamentavime įtvirtinta, jog pretenzijas nagrinėja pretenzijų nagrinėjimo komisija, tačiau praktikoje matoma, jog viešųjų pirkimų ir pretenzijų nagrinėjimo komisija iš esmės yra viena komisija, sudaryta iš tų pačių darbuotojų³⁸. Taigi, tokiu atveju susiklosto situacija, kai viešųjų pirkimų komisija nagrinėja ginčus, kilusius dėl jų pačių priimtų sprendimų arba vykdomų veiksmų. Atsižvelgiant į tai, kad tokiuose padaliniuose žmogiškųjų išteklių skaičius nėra didelis, tie patys asmenys inicijuoja pirkimus, juos organizuoja, vykdo, atlieka sutarčių vykdymo priežiūrą bei nagrinėja gautas pretenzijas, tokia situacija antikorupciniu požiūriu laikytina ydinga ir taisytina. Be kita ko, pastebėta ir tai, jog ASPĮ teisinis reglamentavimas nenumato pretenzijų nagrinėjimo komisijos narių teisių, pareigų, atsakomybių, pretenzijų nagrinėjimo tvarkos ir kt.

Manytina, jog Respublikinėje Klaipėdos ir Tauragės ligoninėse nėra sudarytos nešališkos, objektyvios pretenzijų nagrinėjimo komisijos, kuri būtų sudaryta iš viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų. Suprantama, jog atsižvelgiant į ASPĮ turimų žmogiškųjų išteklių dydį, ne visais atvejais galima sudaryti atskirą pretenzijų nagrinėjimo komisiją, tačiau pačios ASPĮ turėtų dėti pastangas siekiant užtikrinti pretenzijų nagrinėjimo proceso objektyvumą ir nešališkumą. Tikėtina, jog minėtos ASPĮ gali turėti pakankamai žmogiškųjų išteklių tokiai komisijai sudaryti.

Pasiūlymai Tauragės ligoninei ir Respublikinei Klaipėdos ligoninei:

1. Siekiant užtikrinti objektyvų ir nešališką gautų pretenzijų nagrinėjimą ir sprendimų dėl jų priėmimą, atsižvelgiant į žmogiškuosius išteklius, pagal galimybes sudaryti pretenzijų nagrinėjimo

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-378/2018.

³⁶ Pavyzdžiui: Tauragės ligoninės organizuojuose pirkimuose Nr. 570109 „Davikliai echoskopui Logiq ir kiti medicinos prietaisai“, Nr. 528565 „Medicininės elektrinės funkcinės lovos su čiužiniais ir spintelėmis“, Nr. 483085 „Medicinos įranga (kardiologinės paskirties medicinos įranga ir šlapimo tūrio matavimui skirta įranga)“; Respublikinės Klaipėdos ligoninės organizuojuose pirkimuose Nr. 469572 „Reagentai ir papildomos priemonės, reikalingos imunohematologiniams tyrimams atlikti, kartu su analizatoriumi panaudai“, Nr. 479035 „Pėdos implantai su instrumentų rinkiniu panaudai“, Nr. 533882 „Medicinos priemonės“.

³⁷ Pavyzdžiui, pagal Tauragės ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės aprašo, patvirtinto Tauragės ligoninės direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-21, 37 punktą, Pretenzijų nagrinėjimo komisijos funkcijas vykdo Viešųjų pirkimų komisija.

³⁸ Toks atvejis nustatytas Medicininės įrangos pirkime Nr. 462199.

komisiją, kurios sudėtis nebūtų identiška nuolatinei viešųjų pirkimai komisijai. Nesant galimybės sudaryti atskiros pretenzijų nagrinėjimo komisijos, rotuoti viešųjų pirkimų komisijos narius, kurie nagrinėja pretenzijas.

2. Papildyti Viešųjų pirkimo organizavimo tvarkos ir kontrolės aprašą bei įtvirtinti pretenzijų nagrinėjimo komisijos narių teises, pareigas, atsakomybę, pretenzijų nagrinėjimo tvarką ir kt.

2.7. ASPI tikėtina nededa pakankamai pastangų tiekėjų konkurencijos užtikrinimui tais atvejais, kai išskaidžius pirkimo objektą į dalis, pasiūlymą pateikia tik vienas tiekėjas.

Kaip minėta, Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 3 dalis įtvirtina, kad planuojant pirkimus ir jiems rengiantis negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją – laikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta, kai pirkimu nepagrįstai sudaromos palankesnės ar nepalankesnės sąlygos tam tikriems tiekėjams. Vienas iš būdų užtikrinti viešojo pirkimo dalyvių konkurenciją yra Viešųjų pirkimų įstatymo 28 straipsnyje reglamentuojamas pirkimo objekto skaidymas į dalis – tokiu būdu atskiroms pirkimo dalims pasiūlymus gali pateikti daugiau tiekėjų.

Perkančiajai organizacijai kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų įvertinti pirkimo objekto skaidymo į dalis reikalingumą ir būtinumą, ypatingai atsižvelgiant į rinkos specifiką bei į tai, ar bus užtikrinta konkurencija ir tiekėjų nediskriminavimas, ar pirkimo objekto skaidymas galėtų paskatinti naujų rinkos dalyvių prisitraukimą. Pats pirkimo objekto skaidymas į dalis savaime nėra savitiksliis, jis grindžiamas perkančiosios organizacijos poreikių ir galimybių bei laisvos ūkio subjektų konkurencijos pusiausvyra³⁹. Viešųjų pirkimų tarnybos teigimu, rekomenduotina pirkimo objektą skaidyti į dalis taip, kad pirkimo objekto dalių turi būti mažiau nei galimų pirkimo dalyvių, tokiu būdu užtikrinant sąžiningą tiekėjų konkurenciją viešame pirkime. Priešingu atveju, pirkimo objekto skaidymas į dalis gali netgi paskatinti antikonkurencinius veiksmus ir lemti tiekėjų draudžiamų susitarimų sudarymą tokiu būdu, kad tiekėjai susitars dėl rinkos pasidalinimo⁴⁰.

Vertinant ASPI CVP IS esančią informaciją, pastebėta, jog ganėtinai tendencingai didelę dalį išskaidytų pirkimo dalių laimi tik po vieną pasiūlymą pateikęs tiekėjas, arba konkrečiai pirkimo daliai iš viso nėra pateikiamas pasiūlymas. Tai suponuoja, jog praktiškai nėra užtikrinama tiekėjų konkurencija ir dažnai pirkimo dalies konkursą laimi vieną pasiūlymą pateikęs tiekėjas.

Pavyzdžiui:

³⁹ Prieiga internete: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/360016399180-28-straipsnis-Pirkimo-objekto-skaidymas-dalis>

⁴⁰ Ten pat.

- Klaipėdos jūrininkų ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 527393 „Laboratoriniai reagentai ir darbo priemonės Histologijos laboratorijai“, kurį sudarė 14 dalių. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 13 tiekėjų, iš kurių 6 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 12 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 86 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Klaipėdos jūrininkų ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 475090 „Vaistiniai preparatai“, kurį sudarė 128 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 14 tiekėjų, iš kurių 13 tiekėjų pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 76 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 59 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Klaipėdos jūrininkų ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 525091 „Laboratoriniai reagentai bei priemonės laboratoriniams tyrimams III (kartu su analizatorių panauda)“, kurį sudarė 9 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 11 tiekėjų, iš kurių 4 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 9 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. visi išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Tauragės ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 545739 „Medicinos įranga paciento fizinei būklei gerinti Geriatrijos stacionare“, kurį sudarė 6 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 12 tiekėjų, iš kurių 3 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 2 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 33 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 475696 „Rentgeno diagnostinės įrangos techninės priežiūros paslaugos“, kurį sudarė 21 dalis. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 9 tiekėjai, iš kurių 8 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 21 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. visi išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 478181 „Medicinos prietaisų techninės priežiūros, remonto ir techninės būklės tikrinimo paslaugos“, kurį sudarė 81 dalis. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 11 tiekėjų, iš kurių 9 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 75 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 93 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 503579 „Artroskopiniai instrumentai“, kurį sudarė 8 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo

5 tiekėjai, iš kurių 2 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 6 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 75 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Klaipėdos universitetinė ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 526593 „Medicininės priemonės intervencinei radiologijai“, kurį sudarė 68 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 25 tiekėjai, iš kurių 18 tiekėjų pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 47 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 69 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Klaipėdos universitetinė ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 463367 „Medicininės priemonės“, kurį sudarė 14 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 6 tiekėjai, iš kurių 3 tiekėjai pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 12 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 86 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

- Klaipėdos universitetinė ligoninė atviro konkurso būdu vykdė pirkimą Nr. 517896 „Dezinfekuojančios ir sterilizuojančios priemonės bei indikatoriai“, kurį sudarė 39 dalys. CVP IS duomenimis pirkimo sąlygas peržiūrėjo 18 tiekėjų, iš kurių 15 tiekėjų pateikė pasiūlymus. Po pasiūlymų atmetimo, 30 pirkimo dalių laimėtojai pripažinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą, t. y. 76 proc. išskaidyto pirkimo dalių pasiūlymai buvo vertinti pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą.

Kaip minėta, pats pirkimo objekto skaidymas į dalis savaime nėra savitiksliis, jis grindžiamas perkančiosios organizacijos poreikių ir galimybių bei laisvos ūkio subjektų konkurencijos pusiausvyra. Šiuo atveju, ASPĮ išskaidžius pirkimo objektą į dalis, teoriškai yra sudaromos galimybės tiekėjams konkuruoti. Visgi, kaip matyti iš praktinių viešųjų pirkimų procesų, tikėtina dėl itin ribotos laisvo ūkio subjektų konkurencijos, t. y. siauro medicininių priemonių ir vaistų tiekėjų rato, ASPĮ išskaidytų pirkimų dalyse laimėtojais pripažįstami tie patys tiekėjai, dažniausiai renkantis iš vieno pasiūlymo.

Tiek Respublikinė Klaipėdos ligoninė⁴¹, tiek Klaipėdos jūrininkų ligoninė⁴² išreiškė poziciją, jog ASPĮ, dėl savo teikiamų paslaugų specifikos, ne visada turi galimybę rinktis kelis tiekėjus, dėl jų teikiamų paslaugų ir/ar prekių išskirtinumo, teikiant tik tam tikro pobūdžio prekes ir/ar paslaugas, t. y. dėl rinkoje susiklosčiusios/esamos situacijos bei tendencijų, kad tam tikras prekes ar paslaugas Lietuvoje tiekia tik labai ribotas tiekėjų, įskaitant gamintojų atstovus, skaičius, o neretai

⁴¹ VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2022 m. gegužės 17 d. raštas Nr. (1.31)-S3-318 „Dėl Korupcijos rizikos analizės išvados projekto derinimo“.

⁴² VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės 2022 m. gegužės 25 d. raštas Nr. P2-64 „Nuomonė dėl pateiktų išvadų Klaipėdos apskrities asmens sveikatos priežiūros įstaigų viešųjų pirkimų procesuose“.

vienintelis. Sutiktina, jog viena vertus, ASPI yra visiškai priklausomos nuo rinkoje esančių tiekėjų noro dalyvauti visose išskaidytų pirkimų dalyse ir kai kuriuose pirkimuose egzistuojanti menka tiekėjų konkurencija yra atspindys šio sektoriaus rinkos, todėl aukščiau įvardinti atvejai formaliai niekaip negali būti laikomi kaip VPI pažeidimai. Visgi, vertinant praktinius ASPI viešųjų pirkimų procesus, sunku įvertinti kokias pastangas deda pačios ASPI tam, jog bent iš dalies paskatintų jų organizuojamų pirkimų konkurenciją. Manytina, jog ASPI nededama pakankamai pastangų tam, jog pakeistų situaciją (pavyzdžiui, neperžiūri pirkimo procedūrų, nevertina ar vienintelio tiekėjo pasiūlyta kaina realiai atitiko esamą rinkos kainą ar nesiima kitų prevencinių priemonių). Iš turimų dokumentų, taip pat nėra aišku koku būdu ir ar apskritai ASPI vykdė rinkos tyrimus tam, jog nustatytų įsigyjamų prekių ir paslaugų realius rinkoje egzistuojančius įkainius ar tiekėjus, taip paskatindamos pirkimuose dalyvaujančių tiekėjų konkurenciją.

Manytina, jog pačios ASPI savo iniciatyva turėtų dėti daugiau pastangų, su siekiu užtikrinti tiekėjų konkurenciją, kadangi kaip matyti iš aukščiau esančių pavyzdžių, vien formalus visų viešųjų pirkimų procedūrų laikymasis neužtikrina neginčytinai skaidrių viešųjų pirkimų procedūrų ar nediskriminavimo, lygiateisiškumo principų. Siekiant mažinti vieno tiekėjo pirkimų dalį ir valdyti su jais susijusias korupcijos rizikas, siūlytume paskirti kontrolę vykdančius asmenis ir tais atvejais, kai pirkime pasiūlymus pateikia tik vienas tiekėjas, papildomai vertinti pirkimų procedūras ir pasiūlytas kainas.

Pasiūlymai Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei, Klaipėdos jūrininkų ligoninei:

1. Taikyti papildomus viešųjų pirkimų kontrolės mechanizmus, atkreipiant ypatingą dėmesį į pirkimus, kuriuose pasiūlymai buvo vertinti tik pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą (įskaitant pirkimus, kai vieno tiekėjo pasiūlymas buvo vertintas atmetus kitus pasiūlymus).

2. Teisiniame reglamentavime numatyti objektyvius kriterijus, kuriais remiantis pirkimo objektai gali būti skaidomi į dalis ar rūšis.

3. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti kontrolės procedūrą, pagal kurią reguliariai būtų atliekami korupcijos prevencijos veiksmai (pavyzdžiui, atsitiktine tvarka patikrinti atskirų viešųjų pirkimų procedūras, vykdyti dokumentų kontrolę, atlikti korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą).

2.8. ASPĮ viešųjų pirkimų komisijos keitė techninę specifikaciją pagal pirkimų dalyvių prašymus.

Manytina, jog Viešųjų pirkimų įstatyme nėra nustatyto konkretaus reikalavimo, kad pirkimo sąlygos negali būti keičiamos, tačiau Viešųjų pirkimų tarnybos teigimu, nepriklausomai nuo to, ar viešojo pirkimo dokumentų paaiškinimų, patikslinimų prašo tiekėjai, ar viešojo pirkimo dokumentai yra aiškinami, tikslinami perkančiosios organizacijos iniciatyva, jų turiniui yra keliamas esminis reikalavimas – paskelbto viešojo pirkimo dokumentai negali būti aiškinami ar tikslinami taip, kad keistųsi pagrindinių pirkimo sąlygų esmė⁴³. Tokia pozicija buvo suformuluota nuoseklioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, kurioje teigiama, jog kai perkančioji organizacija apibrėžia pirkimo sąlygų turinį (jam suteikia tikslią reikšmę), ji negali vėliau keisti pirkimo dokumentų turinio ar jų aiškinti taip, kad būtų iš esmės pakeistos pirkimo sąlygos, nes tokiu atveju būtų pažeisti skaidrumo ir tiekėjų teisėtų lūkesčių principai⁴⁴. Be to, perkančioji organizacija, laikydama iš skaidrumo principo išplaukiančio imperatyvo nekeisti pirkimo sąlygų, per visą viešojo pirkimo procedūrą privalo laikytis iš anksto paskelbtų reikalavimų, nepriklausomai nuo to, kad sąlygų modifikavimu siekiama ištaisyti jų ydingumą, nes priešingu atveju ji įstatyme įtvirtintą reguliavimą pažeidžia du kartus: tiek iš pradžių nustatydamas neteisėtas pirkimo sąlygas, tiek vėliau jas neteisėtai keisdama⁴⁵.

Iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau - ESTT) jurisprudencijos taip pat matyti, kad vykstant viešojo pirkimo sutarties procedūrai pirkimo vykdytojas iš principo negali keisti esminių pirkimo sąlygų, įskaitant technines specifikacijas ir sutarties sudarymo kriterijus, kuriomis atitinkami ūkio subjektai teisėtai rėmėsi, priimdami sprendimą pateikti pasiūlymą arba, atvirkščiai, nedalyvauti atitinkamame viešojo pirkimo konkurse⁴⁶. Taigi, paskelbus viešojo pirkimo dokumentus esminiai reikalavimai viešojo pirkimo objektui negali būti keičiami.

Atlikdami korupcijos rizikos analizę nustatėme atvejų, kai ASPĮ vykdomų pirkimo sąlygos, taip pat techninės specifikacijos, kurios yra esminių reikalavimų dokumentai, buvo pakeistos atsižvelgiant į pirkimo dalyvių prašymus. Pavyzdžiui:

- Klaipėdos jūrininkų ligoinė, vykdydama pirkimą Nr. 536903 „Teisinei metrologijai priskirtų matavimo priemonių patikros paslaugos“, pirkimo sąlygose buvo nurodę, jog pirkimą sudaro

⁴³ Prieiga internete: <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos/pirkimo-dokumentu-keitimas-po-ju-paskelbimo>

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177-916/2016.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-590/2013; 2017 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017.

⁴⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. balandžio 5 d. Sprendimas UAB „Borta“ prieš VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkciją, C-298/15; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. Sprendimas Komisija prieš Nyderlandų Karalystę, C 368/10, 55; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. balandžio 16 d. Sprendimas Enterprise Focused Solutions, C 278/14.

viena dalis. Viešojo pirkimo dalyvis 2021 m. kovo 24 d. pateikė pretenziją su prašymu pirkimo objektą skaidyti į dalis. Viešojo pirkimo komisija, atsižvelgusi į pretenziją, išskaidė pirkimo objektą į 5 dalis, pratęsė pasiūlymų pateikimo terminą bei toliau tęsė pirkimo procedūras;

- Klaipėdos jūrininkų ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 470201 „Medicinos prietaisų detalės ir remonto paslaugos“, pirkimo sąlygų 5.11.2 punkte nurodė: „*Pirkimo sąlygose nurodytos medicinos įrangos gamintojų (jeigu tiekėjas pats nėra gamintojas) ar jų įgaliotų atstovų įgaliojimų vykdyti medicinos įrangos techninę priežiūrą ir remontą, tiekti gamintojo originalias atsargines dalis, skaitmeninės dokumentų kopijos*“. Viešojo pirkimo dalyvis 2020 m. sausio 24 d. pateikė pretenziją dėl minėto pirkimo sąlygų punkto, su prašymu panaikinti jį ir perkančiąją organizaciją pagrįsti kodėl visos reikiamos įrangos remontą gali atlikti tik oficialus įrangos atstovas (ar tiekėjas, turintis tokį susitarimą su tokiu verslo atstovu). Viešojo pirkimo komisija, atsižvelgusi į pretenziją, ją tenkino iš dalies ir atsisakė pirkimo sąlygų 5.11.2. punkto reikalavimų 9 pirkimo daliai, o kitų pirkimo dalių nekeitė bei tęsė pirkimo procedūras;

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdė pirkimą Nr. 535417 „Kraujo paėmimo ir šlapimo surinkimo vakuuminės sistemos ir kapiliarinio kraujo paėmimo priemonės“. Viešojo pirkimo dalyviai 2020 m. kovo 22 d. pateikė pretenzijas dėl minėto pirkimo techninės specifikacijos 1.1.11 punkto („*Vakuuminiai mėgintuvėliai, 4,5 ml tūrio (13x75 mm) su antikoaguliantu ličio heparinu, žaliu kamšteliu, skirti plazmos tyrimams*“), 1.2.1. punkto („*Multibandinės sterilios kraujo rinkimo adatos, atitinkančios intraveninio taško geometriją, silikonizuotos, 21 G*“), 1.2.2. punkto („*Multibandinės sterilios kraujo rinkimo adatos, atitinkančios intraveninio taško geometriją, silikonizuotos, 21-22 G, su venos punkcijos verifikavimo funkcija (matomas kraujas adatos kaniulėje, kai adata patenka į veną)*“), taip pat ir dėl 1.1.14-1.1.15 punktų. Viešojo pirkimo komisija, atsižvelgusi į pretenzijas, jas tenkino iš dalies ir pakeitė pirkimo techninės specifikacijos 1.1.11, 1.2.1 ir 1.2.2 punktus bei tęsė pirkimo procedūras;

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 549054 „Reagentai ir eksploatacinės medžiagos, skirtos hematologinių ir kūno skysčių tyrimų atlikimui automatizuotu būdu, kartu su įrangos panauda“, techninės specifikacijos 49 punkte nurodė, jog „*Įrenginys turi būti naujas/ne vėlesnis nei 2014 m. Įranga turi būti techniškai tvarkinga (pateikti trijų paskutinių metų techninės priežiūros atlikimo protokolus)*“, o 60 punkte nurodė „*Sistema turi būti nauja. Pagaminimo metai ne vėlesni nei 2014 m., techniškai tvarkinga (pateikti 3-ų paskutinių metų techninių priežiūrų protokolus)*“. Viešojo pirkimo dalyvis 2021 m. birželio 28 d. pateikė pretenziją dėl minėtų techninės specifikacijos punktų, su prašymu pakeisti specifikaciją ir leisti tiekti naudotą įrangą. Viešojo pirkimo komisija, atsižvelgusi į pretenziją, ją tenkino ir leido tiekti naudotą, „geros būklės“ įrangą bei tęsė pirkimo procedūras;

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 554018 „Diagnostiniai reagentai, priemonės ir eksploatacinės medžiagos, skirtos darbui su šlapimo tyrimų atlikimo sistema, įsigyjama panaudos būdu“, techninės specifikacijos 10 punkte nurodė, jog „*Būtina, kad talpintų ne mažiau kaip 900 000 pacientų tyrimų rezultatų ir ne mažiau 500 kokybės kontrolės rezultatų*“, o 31 punkte nurodė „*Tyrimo atlikimui turi būti naudojama natyvinis šlapimas, ne > 1 ml šlapimo tūrio*“. Viešojo pirkimo dalyvis 2021 m. liepos 12 d. pateikė pretenziją dėl minėtų techninės specifikacijos punktų, su prašymu juos pakeisti. Viešojo pirkimo komisija, atsižvelgusi į pretenziją, ją tenkino iš dalies ir pakeitė techninės specifikacijos 10 ir 31 punktus pagal viešojo pirkimo dalyvio siūlymus bei tęsė pirkimo procedūras.

Šiuo atveju negalima konstatuoti, jog aukščiau įvardintuose pirkimuose keistos esminės pirkimo sąlygos ar techninės specifikacijos reikšmės, tačiau korupcijos rizikos veiksniu laikome galimybę viešųjų pirkimų komisijai priimti sprendimus dėl pirkimo sąlygų ar techninėse specifikacijose nurodytų reikalavimų (kurie galimai buvo esminiai ir galimai galėjo pritraukti potencialių dalyvių), kurie, jei šių pakeitimų nebūtų padaryta, nebūtų galėję pateikti pasiūlymo, pakeitimo. Tai reiškia, jog paskelbus pirkimą ir jo eigoje pagal dalyvių prašymus keičiant įvairias pirkimo sąlygas ir techninės specifikacijos reikšmes, pirkimo sąlygos gali ženkliai skirtis nuo pirminių. Tai nėra sąžininga kitų tiekėjų atžvilgiu, kurie susipažinę su pirminėmis (nepakeistomis sąlygomis), pavyzdžiui priėmė sprendimą nedalyvauti pirkime. Kaip minėta, vykstant viešojo pirkimo sutarties procedūrai pirkimo vykdytojas iš principo negali keisti esminių pirkimo sąlygų, įskaitant technines specifikacijas ir sutarties sudarymo kriterijus, kuriomis atitinkami ūkio subjektai teisėtai rėmėsi, priimdami sprendimą pateikti pasiūlymą arba, atvirkščiai, nedalyvauti atitinkamame viešojo pirkimo konkurse. Be kita ko, pirkimo eigoje keičiant techninės specifikacijos reikšmes, kyla rizika dėl tam tikrų tiekėjų protegavimo, kadangi techninės specifikacijos reikšmės galėtų būti keičiamos pagal jų prašymus.

Pažymėtina, kad keičiant esmines pirkimo sąlygas, reikia nutraukti pradėtą pirkimą ir iš naujo paskelbti su pakeistomis sąlygomis⁴⁷. Kaip tokios gerosios praktikos pavyzdį galima nurodyti Respublikinę Klaipėdos ligoninę, kurios teigimu⁴⁸, paskelbto konkurso metu gavusi tiekėjų pastabų, prašymų keisti pirkimo techninę specifikaciją ir (ar) kitas pirkimo sąlygas, nekeičia paskelbtų pirkimo sąlygų. Nuolatinei viešojo pirkimo komisijai išnagrinėjus tiekėjo prašymą ir priėmus sprendimą, kad

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177-916/2016.

⁴⁸ VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2022 m. sausio 5 d. raštas Nr. (1.31)-S3-3 „Dėl informacijos pateikimo“.

tiekėjo prašymas pagrįstas, pirkimą nutraukia ir skelbia pirkimą iš naujo, pakoregavus pirkimo dokumentus. Tokia nuosekli ASPI praktika matoma ir jų organizuojamuose pirkimuose⁴⁹.

Pasiūlymas Klaipėdos jūrininkų ligoninei ir Klaipėdos universitetinei ligoninei:

Vidaus teisės aktuose nustatyti, kad keičiant esminius reikalavimus pirkimo objektui, pirkimas, kuris atliekamas atviros procedūros būdu, turi būti skelbiamas iš naujo.

2.9. ASPI pirkimuose proteguojami konkretūs gamintojai ar tiekėjai, ribojama tiekėjų konkurencija, kadangi ASPI pirkimo sąlygose ir techninėje specifikacijoje numatyti reikalavimai identišškai sutampa su konkrečių tiekėjų teikiamais pasiūlymais.

Viešųjų pirkimų įstatymo 37 straipsnio 1 dalis numato, jog perkamų prekių, paslaugų ar darbų ypatybės apibūdinamos pirkimo dokumentuose pateikiamoje techninėje specifikacijoje. To paties straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog techninė specifikacija turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų. Manytina, jog iš šio imperatyvo bei iš viešųjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo, pirkimų skaidrumo principų kyla įpareigojimas perkančiosios organizacijos rengti technines specifikacijas tokiu būdu, jog jos būtų tikslios, aiškios ir suprantamos potencialiems viešojo pirkimo dalyviams. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad techninės specifikacijos privalo būti tiek tikslios, kad konkurso dalyviai galėtų nustatyti sutarties objektą, o perkančiosios organizacijos galėtų sudaryti sutartį, be to, turi būti aiškiai išdėstytos, kad dalyviai žinotų, ką apima perkančiosios organizacijos nustatyti reikalavimai. Nors perkančioji organizacija ir turi teisę tikėtis, kad tiekėjai bus pakankamai informuoti ir įprastai rūpestingi, tačiau tokio teisėto lūkesčio sąlyga yra ta, kad pati perkančioji organizacija turi būti aiškiai suformulavusi savo reikalavimus. Konkurso specifikacijų apimtis turi būti nustatoma iš potencialių dalyvių pozicijų, nes viešųjų pirkimų teisiniame reguliavime įtvirtintų viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūrų tikslas yra būtent užtikrinti šiems Europos Sąjungoje įsteigtiems dalyviams galimybę dalyvauti juos dominančiuose viešuosiuose pirkimuose⁵⁰.

Identiškos pozicijos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Pažymėtina, kad konkurencijos užtikrinimo ir tiekėjų nediskriminavimo imperatyvas gali būti pažeistas tiek techninėje specifikacijoje tiesiogiai įtvirtinant nepagrįstas, perteklines ar kitais būdais konkurenciją

⁴⁹ Pavyzdžiui, Medicininės lovos pirkimas Nr. 545597, Gaisro aptikimo ir signalizavimo sistemos centralės ir komponentų su montavimo paslaugomis pirkimas Nr. 580053, Metalinių baldų pirkimas Nr. 527966 ir kt.

⁵⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje Komisija prieš Nyderlandus, C-368/10.

ribojančias sąlygas, tiek nustatant Viešųjų pirkimų įstatymo 37 straipsnio nuostatas formaliai atitinkančius reikalavimus, kurių deriniu (sąlygų grupe) ar jų visuma viešojo pirkimo sąlygos pritaikomos vienam tiekėjui ar gamintojui (ar labai siauram jų ratui)⁵¹.

Taigi, nors perkančiajai organizacijai paliekama teisė nuspręsti, kokius reikalavimus nustatyti pirkimo objektui, ji turi tai daryti nepažeisdama viešųjų pirkimų principų, draudimo dirbtinai riboti konkurenciją ir laikydamosi šiame straipsnyje nurodytų pirkimo objekto apibūdinimo taisyklių; pirkimo sąlygose perkamų daiktų savybės gali būti apibūdinamos tiksliais duomenimis, tačiau pagal nediskriminavimo principą draudžiama perkančiajai organizacijai viešojo pirkimo dokumentuose nurodyti konkrečius prekių pavadinimus, ženklus ar tipus, technines specifikacijas, jei tai suteiktų galimybę pirkime dalyvauti tik konkrečiam tiekėjui ar keliems tiekėjams, ir apribojant kitų potencialių tiekėjų dalyvavimą; taip perkančioji organizacija yra įpareigojama rinktis iš visų galimų tam tikrus funkcinis reikalavimus atitinkančių pirkimo objektų⁵².

Korupcijos rizikos analizės atlikimo metu, vertinant ASPĮ vykdytus viešuosius pirkimus CVP IS, nustatyti atvejai, kai viešųjų pirkimų laimėtojais buvo pripažinti pirkime dalyvaujantys vieninteliai tiekėjai, kurių pasiūlymuose nurodytos objektų techninės charakteristikos ar parametrai išskirtinai atitiko ASPĮ pirkimų dokumentuose nurodomus reikalavimus. Pavyzdžiui:

- Tauragės ligoninė vykdė pirkimą Nr. 57872 „Vaizdo kolonoskopas“, kurio metu įsigijo įrangos už 35 000 Eur. Pirkimo laimėtoju pripažinta UAB „Graina“, kuri vienintelė pateikė pasiūlymą, nors pirkimo sąlygas peržiūrėjo ir kitas tiekėjas. Iš pirkimą laimėjusio tiekėjo pateiktų dokumentų matyti, jog ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identišškai sutampa. Pavyzdžiui:

Techninis parametras	Reikalaujama techninio parametro reikšmė	Tiekėjo siūlomos įrangos parametrai ir jų reikšmės
Kolonoskopas	1 vnt.	Kolonoskopas ELUXEO „EC-760RV/L“ - 1 vnt.
Endoskopo vaizdo sensoriaus tipas	CMOS	Endoskopo vaizdo sensoriaus tipas CMOS
Endoskopas prie sistemos jungiasi viena jungtimi	Būtina	Endoskopas prie sistemos jungiasi viena jungtimi

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017; 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-507/2011; 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015; 2015 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-466-969/2015.

Belaidis endoskopo maitinimas	Būtina	Belaidis endoskopo maitinimas
Apžiūros laukas	$\geq 170^\circ$	Apžiūros laukas 170°
Regėjimo nuotolis (fokuso gylys)	$< 2 - > 100$ mm	Regėjimo nuotolis 2- 100 mm
Lenkimo kampai: 1. aukštyn/žemyn 2. dešinėn/ kairėn	1. $\geq 180^\circ / \geq 180^\circ$ 2. $\geq 160^\circ / \geq 160^\circ$	Lenkimo kampai: 1. aukštyn 180° /žemyn 180° ; 2. dešinėn 160° / kairėn 160°
Įvedamo vamzdelio diametras	$\leq 12,0$ mm	Įvedamo vamzdelio diametras 12 mm
Distalinio galo diametras	$\leq 12,0$ mm	Distalinio galo diametras 12 mm
Instrumentinio kanalo diametras	$\geq 3,8$ mm	Instrumentinio kanalo diametras 3,8 mm
Oro/vandens kanalas	Būtina	Oro/vandens kanalas
Papildomas vandens srovės kanalas	Būtina	Papildomas vandens srovės kanalas
Darbinis ilgis	1690 mm \pm 20 mm	Darbinis ilgis 1690 mm
Rankinis įvedamos dalies standumo reguliavimas	Būtina	Rankinis įvedamos dalies standumo reguliavimas
Vaizdo kolonoskopas techniškai suderinamas su liginėje esančiais Fujifilm Eluxeo procesoriais	Būtina	Vaizdo kolonoskopas techniškai suderinamas su liginėje esančiais Fujifilm Eluxeo procesoriais

Įvertinus pirkimo techninę specifikaciją matyti, kad iš esmės visi techninės specifikacijos parametrai taip pat suformuluoti imant pirkimo laimėtojo UAB „Graina“ pasiūlytų prekių techninius parametrus (arba labai artimus jiems), pridodant ženklus „ne mažiau kaip“ arba „ne daugiau kaip“, nurodant nedideles paklaidas. Galimai dėl to, UAB „Graina“ vienintelis iš visų tiekėjų vienintelis pateikė pasiūlymą minėtame pirkime. Nustatytas ir kitas atvejis, kuriame ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identišškai sutampa⁵³.

⁵³ Tauragės ligoninės organizuotas pirkimas Nr. 557893 „Medicininės elektrinės funkcinės ir reanimacinės lovos su čiužiniais“.

- Klaipėdos jūrininkų ligoninė vykdė pirkimą Nr. 462211 „Vaizdų archyvavimo ir saugojimo sistema“, kurio metu įsigijo įrangos už 126 989,50 Eur. Pirkimo laimėtoju pripažinta UAB „Graina“, kuri vienintelė pateikė pasiūlymą, nors pirkimo sąlygas peržiūrėjo net 6 kiti tiekėjai. Iš pirkimą laimėjusio tiekėjo pateiktų dokumentų matyti, jog ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identišškai sutampa. Pavyzdžiui:

Techninis parametras	Reikalaujama techninio parametro reikšmė	Tiekėjo siūlomos įrangos parametrai ir jų reikšmės
Serveris	1 vnt.	1 vnt.
Serverio tipas	Montuojamas į spintą (angl. rack mounted)	Taip, montuojamas į spintą (angl. rack mounted)
Procesorių kiekis	Ne mažiau kaip 2 vnt.	2 vnt.
Procesorių tipas	Intel Xeon arba analogiški, ne mažiau kaip 12000 taškų pagal „Passmark CPU Mark“. Siūlomo procesoriaus našumo parametras turi būti skelbiamas http://www.cpubenchmark.net/ .	Intel Xeon Silver 4210, 15898 taškų pagal „Passmark CPU Mark“.
Operatyvioji atmintis	Ne mažiau kaip 64 GB	64 GB
Prijungiamų 3,5“ kietųjų diskų vietų skaičius	Ne mažiau kaip 12	12
Komplektuojami kietieji diskai operacinei sistemai ir programinei įrangai	Ne mažiau kaip 2 vnt., 1,2 TB, SAS, 10 000 rpm	2 vnt., 1,2 TB, SAS, 10 000 rpm
Komplektuojami kietieji diskai vaizdų saugojimui	Ne mažiau kaip 6 vnt., 10 TB, SATA, 7 200 rpm	6 vnt., 10 TB, SATA, 7 200 rpm
Operacinė sistema	Windows Server 2016 arba lygiavertė, suderinama su siūloma programine įranga	Windows Server, suderinama su siūloma programine įranga
Nepertraukiamos srovės maitinimo šaltinis	Turi būti įkomplektuotas, ne mažiau kaip 1500 VA	Taip, įkomplektuotas 1500 VA nepertraukiamos srovės maitinimo šaltinis

Įvertinus pirkimo techninę specifikaciją matyti, kad iš esmės visi techninės specifikacijos parametrai taip pat suformuluoti imant pirkimo laimėtojo UAB „Graina“ pasiūlytų prekių techninius

parametrus (arba labai artimus jiems), pridėdant žodžius „ne mažiau kaip“, nurodant nedideles paklaidas. Galimai dėl to, UAB „Graina“ vienintelis iš visų tiekėjų vienintelis pateikė pasiūlymą minėtame pirkime. Nustatytas ir kitas atvejis, kuomet ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identišškai sutampa⁵⁴.

- Klaipėdos universitetinė ligoninė vykdė pirkimą Nr. 461260 „Audinių makroarchyvo ir agresyvių cheminių reagentų saugojimo, išpilstymo ir darbo su jais sistema“, kurio metu įsigijo įrangos už 9500 Eur. Pirkimo laimėtoju pripažinta UAB „Biometrija“, kuri vienintelė pateikė pasiūlymą, nors pirkimo sąlygas peržiūrėjo kiti du tiekėjai. Iš pirkimą laimėjusio tiekėjo pateiktų dokumentų matyti, jog ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identišškai sutampa. Pavyzdžiui:

Techninis parametras	Reikalaujama techninio parametro reikšmė	Tiekėjo siūlomos įrangos parametrai ir jų reikšmės
Nedegi spinta su trauka audinių makroarchyvo laikymui	3 vnt.	3 vnt.
Gabaritai, plotis/gylis/aukštis, cm	120x50x180	120x50x180
Durys	Dvivėrės, su stikliniais langais	Dvivėrės, su stikliniais langais
Lentynos	Ne mažiau kaip keturios	Keturios
Konstruktinės medžiagos	Nerūdijantis plienas arba antikorozine danga dengtas plienas, stiklas	Nerūdijantis plienas ir antikorozine danga dengtas plienas, stiklas
Garų/dujų ištraukimo sistema	Pritaikyta sunkesnių ir lengvesnių už orą garų/dujų ištraukimo sistema, jungiama prie ištraukiamosios ventiliacijos	Pritaikyta sunkesnių ir lengvesnių už orą garų/dujų ištraukimo sistema, jungiama prie ištraukiamosios ventiliacijos
Nedegi spintelė/stalas su trauka ir pompomis agresyvių reagentų laikymui ir perpylimui	2 vnt.	2 vnt.
Gabaritai, plotis/gylis/aukštis, cm	150x60x80	150x60x80

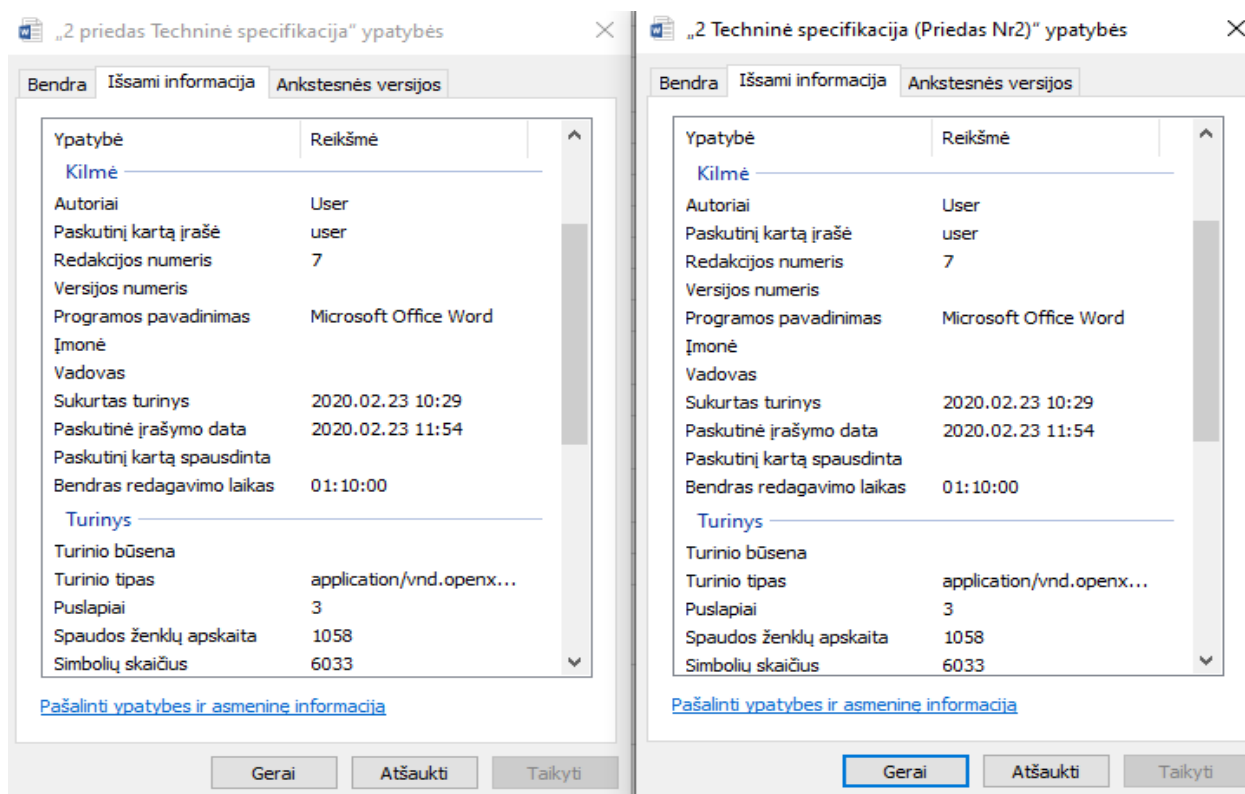
⁵⁴ Klaipėdos jūrininkų ligoninės organizuotas pirkimas Nr. 478743 „Portatyvinis venų ieškiklis“.

Stalviršis	Nerūdijančio plieno	Nerūdijančio plieno
Durelės	Nerūdijančio plieno	Nerūdijančio plieno
Pompa	Pritaikyta chemiškai agresyvių reagentų perpylimui. Turi turėti ne mažiau dviejų keičiamų daugkartinio perpylimo žarnelių. Pompos žarnelė, kuria tekės reagentai, turi būti atspari ksilenui ir ksileno pakaitalams, formalinui, izopropanoliui, etanoliui.	Pritaikyta chemiškai agresyvių reagentų perpylimui. Turi ne mažiau dviejų keičiamų daugkartinio perpylimo žarnelių. Pompos žarnelė, kuria tekės reagentai, turi būti atspari ksilenui ir ksileno pakaitalams, formalinui, izopropanoliui, etanoliui.
Konstruktinės medžiagos	Nerūdijantis plienas	Nerūdijantis plienas
Garų/dujų ištraukimo sistema	Virš stalviršio	Virš stalviršio
Kita	Du nerūdijančio plieno vežimėliai su ratukais, pritaikyti talpoms iki 30l vežti, telpantys po stalu, užveriami durelėmis. Vežimėlio plotis ne mažiau 32 cm.	3.7 Du nerūdijančio plieno vežimėliai su ratukais, pritaikyti talpoms iki 30l vežti, telpantys po stalu, užveriami durelėmis. Vežimėlio plotis ne mažiau 32 cm.
CE ženklavimas	Būtina	Pateikiamas
Garantinis laikotarpis	Ne mažiau 24 mėn.	Ne mažiau 24 mėn.
Tiekėjas privalo pateikti gamintojo katalogus (prekių aprašymus), kuriuose būtų nurodyta prekių kodai bei visa kita informacija, pagrindžianti prekės atitikimą konkurso specifikacijai. Kataloge turi būti pabrauktas ir pažymėtas atitikimas reikalaujamiems parametrms t. y. pabraukti kiekvienos pozicijos kiekvieną atitikimą, nurodant pozicijos numerį pagal prašomas specifikacijas.	Būtina	Pateikiama

Įvertinus pirkimo techninę specifikaciją matyti, kad iš esmės visi techninės specifikacijos parametrai taip pat suformuluoti imant pirkimo laimėtojo UAB „Biometrija“ pasiūlytų prekių

techninius parametrus (arba labai artimus jiems), pridėdant žodžius „ne mažiau kaip“, nurodant nedideles paklaidas. Galimai dėl to, UAB „Biometrija“ vienintelis iš visų tiekėjų vienintelis pateikė pasiūlymą minėtame pirkime. Nustatyti ir kiti atvejai, kai ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identiškai sutampa⁵⁵.

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė vykdė pirkimą Nr. 474414 „Konstrukcijos šonkaulių ir krūtinkaulio fiksacijai, kartu su instrumentų rinkiniu panaudai“, kurio metu įsigijo įrangos už 15892,80 Eur, o pirkimo laimėtoju pripažinta UAB „Osteca“, kuri šiame pirkime nebuvo vienintelis tiekėjas, pateikęs pasiūlymą. Kaip ir aukščiau įvardintais atvejais, nustatyta, jog ASPĮ reikalaujamo techninio parametro ir tiekėjo siūlomos reikšmės identiškai sutampa. Visgi, vertinant šio pirkimo dokumentus, pastebėta ir tai, jog 2020 m. vasario 23 d. perkančiajai organizacijai CVPP paskelbus minėtą pirkimą, ji laimėjęs tiekėjas galimai net nerengė savo techninės specifikacijos, o 2020 m. kovo 17 d. pateikdamas pasiūlymą, įkėlė perkančiosios organizacijos rengtą techninę specifikaciją. Tai galima matyti iš žemiau esančių perkančiosios organizacijos ir tiekėjo CVP IS pateiktų pirkimų dokumentų metaduomenų, kurie yra identiški (1.1. ir 1.2. pav.):

1.1 pav. Perkančiosios organizacijos rengtas dokumentas 1.2 pav. Pirkimo metu tiekėjo pateiktas dokumentas

⁵⁵ Klaipėdos universitetinės ligoninės organizuoti: pirkimas Nr. 467106 „Neurochirurginių instrumentų rinkinys“, pirkimas Nr. 467134 „Radiodažnuminis kobliacijos įrenginys“, pirkimas Nr. 484373 „Molekulinė sistema“, pirkimas Nr. 547397 „Ultragarsinė diagnostikos sistema“.

Respublikinės Klaipėdos ligoninės teigimu⁵⁶, pagal Konkurso sąlygų 5.11 punktą, tiekėjas pildo tik pasiūlymo formą, EBVPD bei dokumentus susijusius su pasiūlymo užtikrinimu ir kitų ūkio subjektų pasitelkimu, o techninės specifikacijos priedas yra perteklinis dokumentas, kurio komisija nereikalauja ir nevertino. Konstatuotina tai, jog ir nevertinant minėto dokumento, tai nepaneigia fakto, jog visi techninės specifikacijos parametrai identišškai atitiko pirkimo laimėtojo UAB „Osteca“ pasiūlytų prekių techninius parametrus. Tai savaime nereiškia perkančiosios organizacijos ir tiekėjo susitarimų, tačiau nustatčius tokius atvejus, kai perkančioji organizacija ir tiekėjas pateikia identiško turinio dokumentus, neišvengiamai kyla pagrįstų abejonių dėl perkančiosios organizacijos ir tiekėjo susitarimų derinant techninių specifikacijų reikalavimus. Identiškas atvejis nustatytas ir kitame ASPĮ pirkime⁵⁷.

Korupcijos rizikų egzistavimą ASPĮ techninių specifikacijų rengimo procese patvirtina ir Viešųjų pirkimų tarnybos nustatyti pažeidimai ASPĮ organizuotose pirkimuose, rengiant technines specifikacijas. Pavyzdžiui:

- Viešųjų pirkimų tarnybos 2020 m. kovo 3 d. Vertinimo išvadoje Nr. 4S-221 nurodoma, jog buvo atliktas dalinis pirkimo procedūrų vertinimas Respublikinės Klaipėdos ligoninės vykdyto viešojo pirkimo Nr. 463868 „Vienkartiniai apklotų ir pagalbinių priemonių rinkiniai, tiekiami naudojant likučių valdymo programą“. Vertinimo išvadoje pažymima, jog pirkimo dokumentuose (techninėje specifikacijoje) nustatydamą privalomą reikalavimą įsigyjamąs prekes tiekti naudojant likučių valdymo sistemą, perkančioji organizacija nepagrįstai apribojo tiekėjų konkurenciją, sudarydamą palankias sąlygas tinkamus pasiūlymus pateikti tik tiems tiekėjams, kurie atitinka minėtus techninės specifikacijos reikalavimus, ir tuo pažeidė Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 3 dalies nuostatas bei 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą skaidrumo principą.

- Viešųjų pirkimų tarnybos 2022 m. sausio 25 d. Vertinimo išvadoje Nr. 4S-87 nurodoma, jog buvo atliktas dalinis pirkimo procedūrų vertinimas Klaipėdos universitetinės ligoninės neskelbiamų derybų būdu vykdyto viešojo pirkimo Nr. 479958 „Laringoskopo komplektas“. Vertinimo išvadoje pažymima, jog perkančioji organizacija ir kreipėsi į du tiekėjus, juos įvardydama pačiose Pirkimo sąlygose, vis dėlto techninė specifikacija buvo parengta taip, kad ją atitiktų tik tam tikro gamintojo prekė, kuria Lietuvoje prekiauja vienintelis tiekėjas, o tai reiškė, kad pasiūlymą pirkime galėjo pateikti tik vienas iš derybas kviečiamų tiekėjų. Tarnyba konstatavo, kad tokiu būdu konkurencija buvo tik imituojama, tuo pažeidžiant tiek Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 3

⁵⁶ VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2022 m. gegužės 17 d. raštas Nr. (1.31)-S3-318 „Dėl Korupcijos rizikos analizės išvados projekto derinimo“.

⁵⁷ Respublikinės Klaipėdos ligoninės organizuotas pirkimas Nr. 479035 „Pėdos implantai su instrumentų rinkiniu panaudai“.

dalis, 37 straipsnio 3 dalies nuostatas, įpareigojančias užtikrinti tiekėjų konkurenciją, tiek ir Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus skaidrumo, lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus.

- Viešųjų pirkimų tarnybos 2022 m. sausio 24 d. Vertinimo išvadoje Nr. 4S-78 nurodoma, jog buvo atliktas dalinis pirkimo procedūrų vertinimas Klaipėdos universitetinės ligoninės neskelbiamų derybų būdu vykdyto viešojo pirkimo Nr. 479962 „Tirpalų ir gelio paklotų šildymo spinta“. Vertinimo išvadoje pažymima, jog techninės specifikacijos reikalavimų visuma yra pritaikyta konkretaus gamintojo „Kanmed“ šildymo spintai GE-2350L. Tokiu būdu perkančioji organizacija dirbtinai apribojo tiekėjų konkurenciją ir taip pažeidė Viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus, 17 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 17 straipsnio 3 dalies, 37 straipsnio 3 dalies reikalavimus.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą informaciją, Viešųjų pirkimų tarnybos nustatytus pažeidimus, galima daryti prielaidą, jog kai kurie ASPĮ pirkimai nesulaukia didesnio tiekėjų pasiūlymų skaičiaus dėl specifinių techninių specifikacijų reikalavimų, kurie galimai gali riboti tiekėjų konkurenciją. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad kuo išsamesnės techninės specifikacijos nustatomos, tuo didesnė rizika, kad konkretaus gamintojo prekės bus privilegijuojamos⁵⁸. Būtina įvertinti, ar pernelyg išsamūs techninės specifikacijos reikalavimai (nebūtinai pritaikyti vienam tiekėjui, tačiau dėl savo detalumo reikšmingai apribojantys tiekėjų galimybes dalyvauti viešajame pirkime) yra būtini norint pasiekti pirkimu siekiamus tikslus. Taigi, neproporcingai išsamios pirkimo sąlygos gali būti pripažintos neteisėtomis, nepriklausomai nuo nustatytos aplinkybės, kiek potencialių tiekėjų (vienas ar daugiau) jas atitinka⁵⁹.

Analizuojant ir vertinant ASPĮ viešųjų pirkimų dokumentus, lieka neaiški ASPĮ viešųjų pirkimų techninių specifikacijų rengimo praktika, o tiksliau ar yra atsižvelgiama į medicinos įrangos individualią charakteristiką, ar prioritetas teikiamas įrangos veikimo rezultatams. Manytina, jog perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba pernelyg specifiniai reikalavimai pateisinami tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas⁶⁰. Pažymėtina, jog ASPĮ pirkimo dokumentuose nėra aiškiai argumentuojami sprendimai, kuo remiantis ASPĮ pasirenka tam tikrus medicinines įrangos ar kitų perkamų objektų parametrus, kuo jie ypatingi, pranašesni ir kuo remiantis nustatyta, kad įstaigai atliekant paslaugas šie parametrai yra būtini. Šiuo atveju kyla aiškios korupcijos rizikos, kadangi ASPĮ viešųjų pirkimų dokumentuose nustatomi

⁵⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Roche Lietuva, C-413/17.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-84-248/2015.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-507/2011; 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019.

aiškiais kriterijais nepagrįsti, kai kuriais atvejais tik vieno tiekėjo parduodamo objekto savybes atitinkantys techniniai parametrai ar jų intervalai.

Darytina išvada, jog ASPĮ egzistuoja antikorupciniu požiūriu ydinga techninių specifikacijų rengimo praktika, kadangi pirkimo dokumentuose nėra aiškiai argumentuojama, kuo remiantis ASPĮ pasirenka tam tikrus medicininės įrangos ar kitų perkamų objektų parametrus, o tai sudaro korupcijos rizikas dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos ir tiekėjų susitarimų, kuomet gali būti parengiamos techninės specifikacijos, kurios atitiktų išskirtinai vienintelio tiekėjo siūlomas prekes ar paslaugas.

Pasiūlymai Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei, Klaipėdos jūrininkų ligoninei:

1. Viešųjų pirkimų metu rengiant techninės specifikacijas, aiškiai argumentuoti techninių specifikacijų parametrų ir jų intervalų pasirinkimą.

2. Techninių specifikacijų rengimo praktikoje vengti nustatyti aukštus arba pernelyg specifinius reikalavimus.

3. Ruošiant viešųjų pirkimų dokumentus, dėti maksimalias pastangas sukurti tokias pirkimo sąlygas, kurios leistų dalyvauti kuo daugiau teikėjų.

4. Iš anksto suplanuotus didesnės vertės viešuosius pirkimus (pavyzdžiui nuo 100 000 Eur be PVM) vykdyti per Centrinę perkančiąją organizaciją (CPO), tokiu būdu užtikrinant visišką skaidrumą ir galimai sutaupant ASPĮ biudžetines lėšas.

2.10. ASPĮ vykdančios viešųjų pirkimų procedūras neskelbiamų derybų būdu, nevengiama situacijų kuomet yra apklausiamas tik vienas potencialus tiekėjas.

Viešųjų pirkimų įstatymo 71 - 72 straipsniai reglamentuoja viešųjų pirkimų procedūrų vykdymą neskelbiamų derybų būdu. Tai iš esmės yra viešojo pirkimo būdas, kai perkančioji organizacija neprivalo skelbti apie pirkimo vykdymą, viešinti pirkimo dokumentų, o gali pasirinkti konkrečius tiekėjus, kurie kviečiami pateikti pasiūlymus ir su kuriais yra deramasi. Viešųjų pirkimų tarnybos nuomone⁶¹, toks pirkimo būdas riboja tiekėjų konkurenciją ir yra mažiausiai skaidrus, neskelbiamos derybos gali būti taikomos tik išimtiniais atvejais, o Viešųjų pirkimų įstatymo 71

⁶¹ Prieiga internete: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/360016427159-71-straipsnis-Neskelbiam%C5%B3-deryb%C5%B3-s%C4%85lygos>

straipsnio sąlygos aiškinamos ir taikomos siaurai⁶². Be to, taikant neskelbiamų derybų būdą, perkančioji organizacija privalo pagrįsti tokio pirkimo būdo taikymą⁶³.

Atsižvelgiant į tai, manytina, jog perkančiosios organizacijos, kurios vykdo pirkimus neskelbiamų derybų būdu, turi dėti maksimalias pastangas tam, jog užtikrintų tinkamą tiekėjų konkurenciją ir apklausti kuo įmanoma daugiau tiekėjų. Vertinant ASPĮ pateiktus dokumentus ir CVP IS esančią informaciją, nustatyta, jog absoliuti dauguma šių pirkimų buvo vykdyti esant ypatingos skubos poreikiui⁶⁴, todėl jų pagrįstumas nėra kvestionuojamas. Visgi, susipažinus su ASPĮ vykdytais pirkimais, manytina, jog ASPĮ ne visais atvejais dėjo maksimalias pastangas užtikrinti tiekėjų konkurenciją. Pavyzdžiui:

- Tauragės ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 479383 „Radiologijos prietaisų periodinė techninė priežiūra“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją Siemens Healthcare Oy Lietuvos filialą;

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 479346 „Respiratoriai FFP3 ir vienkartiniai medicininiai kostiumai“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją UAB „Barameda“;

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 480646 „Dėl COVID-19 ligos reagentai bei papildomos priemonės kraujo dujų, pH, elektrolitų, metabolitų, oksimetrijos ir kt. tyrimams atlikti kartu su analizatoriumi panaudai“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją UAB „Vitrolab“. Respublikinės Klaipėdos ligoninės teigimu⁶⁵, šiuose pirkimuose reikiamas prekes galėjo pateikti tik vienas tiekėjas;

- Respublikinė Klaipėdos ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 482389 „Skysčių valdymo sistemos ir sistemų programinė - techninė valdymo įranga“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją UAB „Fresenius Kabi Baltics“;

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 482148 „Fibrobronchoskopas“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją Olympus Sverige Aktiebolag Lietuvos filialą;

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 559439 „Ligoninėje turimos angiografijos sistemos Trinius F12 remonto paslauga“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją UAB „Graina“;

⁶² Direktyvos 2014/24/ES preambulės 50-oji konstatuojamoji dalis; ESTT 2005 m. sausio 13 d. sprendimas byloje Komisija prieš Ispaniją, C-84/03.

⁶³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2009 m. birželio 4 d. sprendimas byloje Komisija prieš Graikiją, C-250/07.

⁶⁴ Referuojama į „pirmojo karantino“ laikotarpį, kuris prasidėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybei paskelbus 2020 m. kovo 14 d. nutarimą Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“.

⁶⁵ VŠĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės 2022 m. gegužės 17 d. raštas Nr. (1.31)-S3-318 „Dėl Korupcijos rizikos analizės išvados projekto derinimo“.

- Klaipėdos universitetinė ligoninė, vykdydama pirkimą Nr. 482753 „Vaizdogastroskopas“ neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į vienintelį tiekėją Olympus Sverige Aktiebolag Lietuvos filialą;

Manytina, jog tokių situacijų, kuomet yra kreipiamasi į vienintelį tiekėją yra įmanoma išvengti, kadangi Klaipėdos universitetinė ligoninė kituose pirkimuose, kuriuos vykdė neskelbiamų derybų būdu, kreipėsi į daugiau tiekėjų⁶⁶.

Vadovaujantis aukščiau įvardintu teisiniu reglamentavimu, perkančioji organizacija, vykdydama pirkimus neskelbiamų derybų būdu, turi teisę kreiptis į pasirinktą skaičių tiekėjų (taip pat ir į vieną tiekėją), tačiau manytina, jog tokia praktika antikorpuciniu požiūriu yra ydinga. Kaip minėta, toks pirkimo būdas riboja tiekėjų konkurenciją ir yra mažiausiai skaidrus, todėl perkančiosios organizacijos, kurios vykdo pirkimus neskelbiamų derybų būdu, turi dėti maksimalias pastangas tam, jog užtikrintų tinkamą tiekėjų konkurenciją ir apklausti kuo įmanoma daugiau tiekėjų. Siekiant užtikrinti viešųjų pirkimų principų įgyvendinimą, siekiant išvengti galimo asmeninio suinteresuotumo vykdant pirkimus, taip pat siekiant plėtoti konkurenciją, rekomenduojame atlikti objektyvius ir išsamius rinkos tyrimus ir dėti pastangas kreipiantis į daugiau, nei vieną tiekėją.

Pasiūlymai Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei:

1. Vykiant pirkimus neskelbiamu derybų būdu, siekiant išvengti tendencingo kreipimosi į tuos pačius ūkio subjektus, o taip pat, siekiant išvengti galimo asmeninio suinteresuotumo ir taip užtikrinant pirkimų skaidrumą, kreiptis į daugiau nei vieną potencialų tiekėją.

2. Siekiant užtikrinti tiekėjų konkurenciją, vykdyti rinkos tyrimo procedūras apklausiant kuo įmanoma daugiau tiekėjų.

⁶⁶ Pavyzdžiui: Pirkime Nr. 479322 „Dirbtinės plaučių ventilacijos (DPV) aparatai“ kreipėsi į 3 tiekėjus; Pirkime Nr. 479558 „Infuzinius prietaisus integruojantis/laikantis įrenginys, infuzinės švirkštinės pompos ir infuzinės tūrinės pompos“ kreipėsi į 2 tiekėjus; Pirkime Nr. 479566 „Ultragarsiniai aparatai“ kreipėsi į 3 tiekėjus; Pirkime Nr. 479958 „Laringoskopo komplektas“ kreipėsi į 2 tiekėjus.

3. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS)

3.1. Dėl korupcijos rizikos veiksnių asmens sveikatos priežiūros įstaigų viešųjų pirkimų vykdymo veiklos srityse:

3.1.1. Kritinės antikorupcinės pastabos:

3.1.1.1. ASPĮ egzistuoja korupcijos rizika viešųjų pirkimų komisijos diskrecijoje priimti sprendimus dėl pirkimo sąlygų ar techninėse specifikacijose nurodytų reikalavimų, kurie galimai buvo esminiai ir galimai galėjo pritraukti potencialių dalyvių, kurie, jei šių pakeitimų nebūtų padaryta, nebūtų galėję pateikti pasiūlymo, pakeitimo. Pažymėtina, kad keičiant esmines pirkimo sąlygas, reikia nutraukti pradėtą pirkimą ir iš naujo paskelbti su pakeistomis sąlygomis (motyvai išdėstyti 2.8. poskyryje).

3.1.1.2. ASPĮ egzistuoja antikorupciniu požiūriu ydinga techninių specifikacijų rengimo praktika, kadangi pirkimo dokumentuose nėra aiškiai argumentuojama kuo remiantis ASPĮ pasirenka tam tikrus medicinines įrangos ar kitų perkamų objektų parametrus, o tai sudaro korupcijos rizikas dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos ir tiekėjų susitarimų, kuomet gali būti parengiamos techninės specifikacijos, kurios atitiktų išskirtinai vienintelio tiekėjo siūlomas prekes ar paslaugas (motyvai išdėstyti 2.9. poskyryje).

3.1.1.3. ASPĮ egzistuoja antikorupciniu požiūriu ydinga praktika, kai vykdydamos pirkimus neskelbiamų derybų būdu perkančiosios organizacijos kreipiasi į vieną tiekėją. Toks pirkimo būdas riboja tiekėjų konkurenciją ir yra mažiausiai skaidrus, todėl ASPĮ, kurios vykdo pirkimus neskelbiamų derybų būdu, turi dėti maksimalias pastangas tam, jog užtikrintų tinkamą tiekėjų konkurenciją, vykdyti išsamius ir objektyvius rinkos tyrimus ir apklausti kuo įmanoma daugiau tiekėjų (motyvai išdėstyti 2.10. poskyryje).

3.1.2. Kitos antikorupcinės pastabos:

3.1.2.1. ASPĮ reglamentavime neapibrėžta diskrecija, priimant sprendimą iš anksto skelbti ar neskelbti viešajam pirkimui skirtą sumą. Visą tai sukuria prielaidas manipuliuoti informacija ir sudaryti ne vienodas ar išskirtines sąlygas tik tam tikriems tiekėjams bei pasireikšti nesąžiningam elgesiui (motyvai išdėstyti 2.1. poskyryje).

3.1.2.2. ASPĮ detalesnė rinkos tyrimo atlikimo tvarka nėra reglamentuota, rinkos tyrimo atlikimo metu pildomų dokumentų formos nėra patvirtintos. ASPĮ teisinis reglamentavimas nenustato kaip realiai šios procedūros turėtų būti atliekamos ir fiksuojamos. Todėl ASPĮ atliekami rinkos tyrimai neužtikrina pirkimų konkurencingumo, nes nėra apibrėžta jų atlikimo tvarka, laikotarpis, kokie klausimai turi būti atsakyti rinkos tyrimo metu, nedokumentuojamos gautos

išvados. Dėl neaiškiai parengtų dokumentų neegzistuoja vykdytų procesų atsekamumas (motyvai išdėstyti 2.2. poskyryje).

3.1.2.3. ASPĮ yra linkusi naudotis dispozityvia įstatymo norma ir sudaryti žodines sutartis. Pažymėtina, jog nors teisinis reglamentavimas formaliai nedraudžia, tačiau manytina, jog įvykdžius viešojo pirkimo procedūras, žodinių sutarčių sudarymas antikorupciniu požiūriu laikytinas ydinga praktika. Korupcijos rizika pasireiškia tuo, kad tokiu būdu sudaromos galimybės dirbtiniam viešųjų pirkimų skaidymui, sudarant sutartis su tais pačiais subjektais netgi tą pačią dieną dėl analogiškų prekių, siekiant išvengti atskirų viešųjų pirkimų procedūrų. Taip pat perkančiajai organizacijai įsigijus prekes ar paslaugas ir sudarius žodinę sutartį, praktiškai sudėtinga vykdyti tokių sutarčių kontrolę bei pareikalauti tinkamo sutartos paslaugos, darbų vykdymo (motyvai išdėstyti 2.3. poskyryje).

3.1.2.4. Dalis ASPĮ ne visais atvejais pagrįstai taikė pagreitintą pirkimo procedūrą savo viešųjų pirkimų vykdymo praktikoje. Minėta procedūra supaprastina kai kurias pirkimo procedūras, korupcijos pasireiškimo galimybės šiame procese išauga. Aktyvus naudojimas pagreintu viešųjų pirkimų procesu, kartu nesant pakankamos ir griežtos šių procesų kontrolės ar valdymo mechanizmo, suponuoja aplinkybes korupcijai atsirasti ir sudaro sąlygas jai pasireikšti tiesiogiai ar netiesiogiai, galimai ne visada teisėtai pasinaudojant teisinio reglamentavimo išlygomis ar atskiromis palankiomis normomis (motyvai išdėstyti 2.4. poskyryje).

3.1.2.5. ASPĮ viešųjų pirkimų komisijos nariai netinkamai deklaravo ar visai nedeklaravo savo statuso, todėl manytina neturėjo teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turėjo būti atšaukti iš atitinkamų pareigų viešųjų pirkimų komisijoje. Konstatuotina, jog ASPĮ nėra užtikrinamas Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymasis. Šiuo atveju egzistuoja akivaizdi korupcijos rizika dėl nepakankamai efektyvaus įstatymo nuostatų vykdymo kontrolės mechanizmo, kuris neužtikrina galimybės vadovams ir visuomenei susipažinti su viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų privačiais interesais ir taip užkirsti kelią rasti interesų konfliktų situacijoms, neteisėtiems susitarimams ir kt. (motyvai išdėstyti 2.5. poskyryje).

3.1.2.6. ASPĮ nėra sudarytos nešališkos, objektyvios pretenzijų nagrinėjimo komisijos, kuri būtų sudaryta iš viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų, kadangi viešųjų pirkimų komisija nagrinėja ginčus, kilusius dėl jų pačių priimtų sprendimų arba vykdomų veiksmų (motyvai išdėstyti 2.6. poskyryje).

3.1.2.7. ASPĮ tikėtina nededa pakankamai pastangų tiekėjų konkurencijos užtikrinimui tais atvejais, kai išskaidžius pirkimo objektą į dalis, pasiūlymą pateikia tik vienas tiekėjas. Manytina, jog pačios ASPĮ savo iniciatyva turėtų dėti daugiau pastangų, su siekiu užtikrinti tiekėjų konkurenciją,

kadangi vien formalus visų viešųjų pirkimų procedūrų laikymasis neužtikrina neginčytinai skaidrių viešųjų pirkimų procedūrų ar nediskriminavimo, lygiateisiškumo principų (motyvai išdėstyti 2.7. poskyryje).

4. PASIŪLYMAI⁶⁷

4.1. Siekdami mažinti korupcijos riziką asmens sveikatos priežiūros įstaigų viešųjų pirkimų vykdymo veiklos srityse:

4.1.1. Pasiūlymai atsižvelgiant į kritines antikorupcines pastabas:

4.1.1.1. Klaipėdos jūrininkų ligoninei ir Klaipėdos universitetinei ligoninei siūlome:

Vidaus teisės aktuose nustatyti, kad keičiant esminius reikalavimus pirkimo objektui, pirkimas, kuris atliekamas atviros procedūros būdu, turi būti skelbiamas iš naujo.

4.1.1.2. Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei, Klaipėdos jūrininkų ligoninei siūlome:

4.1.1.2.1. Viešųjų pirkimų metu rengiant techninės specifikacijas, aiškiai argumentuoti techninių specifikacijų parametrų ir jų intervalų pasirinkimą.

4.1.1.2.2. Techninių specifikacijų rengimo praktikoje vengti nustatyti aukštus arba pernelyg specifinius reikalavimus.

4.1.1.2.3. Ruošiant viešųjų pirkimų dokumentus, dėti maksimalias pastangas sukurti tokias pirkimo sąlygas, kurios leistų dalyvauti kuo daugiau teikėjų.

4.1.1.2.4. Iš anksto suplanuotus didesnės vertės viešuosius pirkimus (pavyzdžiui nuo 100 000 Eur be PVM) vykdyti per Centrinę perkančiąją organizaciją (CPO), tokiu būdu užtikrinant visišką skaidrumą ir galimai sutaupant ASPI biudžetines lėšas.

4.1.1.3. Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei siūlome:

4.1.1.3.1. Vykdamas pirkimus neskelbiamu derybų būdu, siekiant išvengti tendencingo kreipimosi į tuos pačius ūkio subjektus, o taip pat, siekiant išvengti galimo asmeninio suinteresuotumo ir taip užtikrinant pirkimų skaidrumą, kreiptis į daugiau nei vieną potencialų tiekėją.

4.1.1.3.2. Siekiant užtikrinti tiekėjų konkurenciją, vykdyti rinkos tyrimo procedūras apklausiant kuo įmanoma daugiau tiekėjų.

⁶⁷ Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome per 3 mėnesius nuo šios išvados ir pasiūlymų gavimo dienos pateikti STT informaciją apie šioje išvadoje pateiktų pasiūlymų numatomą įgyvendinimą Jūsų įstaigoje.

4.2.1. Pasiūlymai atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

4.2.1.1. Tauragės ligoninei siūlome:

Vidaus teisės aktuose nustatyti aiškia tvarką bei vientisą praktiką dėl pirkimui skirtos lėšų sumos tiekėjams atskleidimo.

4.2.1.2. Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei ir Klaipėdos jūrininkų ligoninei siūlome:

ASPI teisiniame reglamentavime tobulinti rinkos tyrimą (pavyzdžiui, nustatyti pirkimo vykdytojų pareigą įvertinti ir dokumentuoti atlikto rinkos tyrimo rezultatus, numatyti pasirinktų apklausti tiekėjų skaičių, jų atrankos kriterijus, taip pat užtikrinti argumentuotą dokumentų rengimą ir kt.).

4.2.1.3. Klaipėdos jūrininkų ligoninei siūlome:

4.2.1.3.1. Vengti dažno žodinių sutarčių sudarymo, viešųjų pirkimų teisiniame reglamentavime numatant kriterijus ar tipinius atvejus, kuriais vadovaujantis būtų galima sudaryti žodines sutartis.

4.2.1.3.2. Atlikti žodinių sutarčių analizę, t. y. įvertinti kiek iš šių sutarčių galėjo būti sudarytos rašytiniu būdu, siekiant ateityje išvengti galimo procedūrų piktnaudžiavimo sudarant žodines sutartis ir užkertant kelią dirbtinai skaidyti pirkimus bei formuojant praktiką vykdyti viešuosius pirkimus skaidresnėmis ir aiškesnėmis priemonėmis.

4.2.1.4. Klaipėdos universitetinei ligoninei siūlome:

4.2.1.4.1. Vidaus teisės aktuose detaliam reglamentuoti pagreitinto proceso taikymo aspektus, aplinkybes ir pan.

4.2.1.4.2. Įvertinti, ar visais atvejais vykdytos pagreitintos viešųjų pirkimų procedūros buvo atliktos pagrįstai, vadovaujantis išimtiniais skubos atvejais.

4.2.1.4.3. Nusistatyti pirkimo vykdymo proceso peržiūrą, kurios metu būtų tikrinama, ar ypatingos skubos pirkimas nebuvo dirbtinai sukurtas.

4.2.1.5. Tauragės ligoninei ir Klaipėdos universitetinei ligoninei siūlome:

Nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemones, užtikrinančias viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių asmenų elgesio atitiktį Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatomis.

4.2.1.6. Tauragės ligoninei ir Respublikinei Klaipėdos ligoninei siūlome:

4.2.1.6.1. Siekiant užtikrinti objektyvų ir nešališką gautų pretenzijų nagrinėjimą ir sprendimų dėl jų priėmimą, atsižvelgiant į žmogiškuosius išteklius, pagal galimybes sudaryti pretenzijų nagrinėjimo komisiją, kurios sudėtis nebūtų identiška nuolatinei viešųjų pirkimai komisijai. Nesant galimybės sudaryti atskiros pretenzijų nagrinėjimo komisijos, rotuoti viešųjų pirkimų komisijos narius, kurie nagrinėja pretenzijas.

4.2.1.6.2. Papildyti Viešųjų pirkimo organizavimo tvarkos ir kontrolės aprašą bei įtvirtinti pretenzijų nagrinėjimo komisijos narių teises, pareigas, atsakomybę, pretenzijų nagrinėjimo tvarką ir kt.

4.2.1.7. Tauragės ligoninei, Klaipėdos universitetinei ligoninei, Respublikinei Klaipėdos ligoninei, Klaipėdos jūrininkų ligoninei siūlome:

4.2.1.7.1. Taikyti papildomus viešųjų pirkimų kontrolės mechanizmus, atkreipiant ypatingą dėmesį į pirkimus, kuriuose pasiūlymai buvo vertinti tik pagal vieno tiekėjo pateiktą pasiūlymą (įskaitant pirkimus, kai vieno tiekėjo pasiūlymas buvo vertintas atmetus kitus pasiūlymus).

4.2.1.7.2. Teisiniame reglamentavime numatyti objektyvius kriterijus, kuriais remiantis pirkimo objektai gali būti skaidomi į dalis ar rūšis.

4.2.1.7.3. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti kontrolės procedūrą, pagal kurią reguliariai būtų atliekami korupcijos prevencijos veiksmai (pavyzdžiui, atsitiktine tvarka patikrinti atskirų viešųjų pirkimų procedūras, vykdyti dokumentų kontrolę, atlikti korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą).

Direktoriaus pavaduotoja

Rūta Kaziliūnaitė

Rokas Rimša, mob. tel. 8 657 91 934, el. p. rokas.rimsa@stt.lt

Rengėjo tiesioginis vadovas Domantas Lukauskas, Korupcijos rizikos skyriaus viršininkas, mob. tel. 8 656 60 933, el. p. domantas.lukauskas@stt.lt

Išvados dėl Korupcijos rizikos analizės
Klaipėdos apskrities asmens sveikatos
priežiūros įstaigų viešųjų pirkimų
procesuose priedas

ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ĮVERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

I. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.
4. Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašas, patvirtintas Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1S-97.

II. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI IR VERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

1. VšĮ Tauragės ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės aprašas, patvirtintas VšĮ Tauragės ligoninės direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-21.
2. VšĮ Tauragės ligoninės direktoriaus 2018 m. vasario 5 d. įsakymas Nr. V-23 „Dėl viešųjų pirkimų komisijų sudarymo viešiesiems pirkimams organizuoti ir atlikti“.
3. VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės viešųjų pirkimų organizavimo taisyklės, patvirtintos VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės direktoriaus 2017 m. spalio 17 d. įsakymu Nr. (1.6)-Į-180.
4. VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės direktoriaus 2019 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. (1.6)-Į-314 „Dėl nuolatinės viešųjų pirkimų komisijos narių bei asmenų, atsakingų už viešųjų pirkimų organizavimą, skyrimo“.
5. VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės nuolatinės viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentas, patvirtintas VšĮ Respublikinės Klaipėdos ligoninės direktoriaus 2019 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. (1.6)-Į-314.
6. VšĮ Klaipėdos universitetinės ligoninės pirkimo procedūros, patvirtintos VšĮ Klaipėdos universitetinės ligoninės direktoriaus 2017 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 155p1.
7. VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės viešųjų pirkimų planavimo, vykdymo ir sutarčių

kontrolės tvarkos aprašas, patvirtintas VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės direktoriaus 2019 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. 2-586.

8. VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės viešųjų pirkimų planavimo, vykdymo ir sutarčių kontrolės tvarkos aprašas, patvirtintas VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės direktoriaus 2021 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 2-188.

9. VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės nuolatinės viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentas, patvirtintas VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės direktoriaus 2019 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 2-381.

10. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos parengtos „Viešojo pirkimo ir pirkimo komisijos sudarymo ir jos veiklos organizavimo gairės“.

11. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos parengtos „Sutarčių keitimo gairės“.

12. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos parengtos gairės „Pirkimų organizavimas ir vidaus kontrolė“.

13. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos parengtos gairės „Viešojo pirkimo ir pirkimo komisijos sudarymas ir jos veiklos organizavimas“.

14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika.

15. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos ASPĮ pirkimų patikrinimo išvados.

16. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos interneto svetainėje [www. vpt.lrv.lt](http://www.vpt.lrv.lt) pasiekiamo informacija

17. Privačių interesų registro (<https://pinreg.vtek.lt/app/>) informacija.

18. KRA atlikimo metu elektroninio pašto adresu rokas.rimsa@stt.lt iš ASPĮ gauta informacija ir paaiškinimai.

19. Centrinėje Viešųjų Pirkimų informacinėje sistemoje pasiekiamo ASPĮ organizuotų viešųjų pirkimų informacija.

20. Centriniam viešųjų pirkimų portale pavišintos ASPĮ sudarytos prekių ir paslaugo teikimo sutartys.

21. ASPĮ interneto svetainėse www.tauragesligonine.lt, www.kul.lt, www.rkligonine.lt ir www.jurig.lt skelbiama vieša informacija.
